

Rättsfallsöversikt – bilstöd

Utgivare: Försäkringskassan
Rättsavdelningen

Upplysningar: Malin Persson
010-118 69 35
malin.k.persson@forsakringskassan.se

Webbplats: www.forsakringskassan.se

Förord

Denna rättsfallsöversikt är en analys av bilstödsdomar som har meddelats efter år 1992. I analysen redovisas det nuvarande rättsläget inom bilstöd. Syftet med analysen är att ge ett stöd vid de bedömningar och överväganden som Försäkringskassan behöver göra vid handläggning, omprövning och processföring i bilstödsärenden. I rättsfallsöversikten redovisas domar meddelade av Försäkringsöverdomstolen (FÖD), Regeringsrätten (RÅ), Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) och kammarrätterna. I rättsfallsöversikten kommenterar Försäkringskassan om det har skett någon förändring av rättsläget i förhållande till tidigare rättslägesanalyser som behandlar domar om bilstöd som Försäkringskassan har gett ut.

Ny lagstiftning och senare rättsfall kan komma att förändra den bild som lämnas i denna rättslägesbeskrivning.

På Försäkringskassans vägnar

Kjell Skoglund
Chef
Verksamhetsområde processjuridik

Innehåll

Inledning	5
Analys	7
Tillhörighet till bidragsgrupp m.m.	7
Beroende av bil/väsentligt tillskott till försörjningen	9
Varaktighet	11
Väsentliga förflyttningssvårigheter	15
<i>Rörelsesvårigheter</i>	15
<i>Smärttillstånd</i>	24
<i>Magbesvär</i>	27
<i>Blödarsjuka</i>	28
Överkänslighet – förutom elöverkänslighet	29
Elöverkänslighet	30
Psykoska besvär.....	33
Yrsel m.m.	34
Hjärtsjukdom.....	34
Försämring	35
Barn med funktionshinder	36
<i>Huvudsakligen somatiska besvär</i>	36
<i>Huvudsakligen psykoska funktionshinder</i>	37
<i>Psykoska besvär och rörelsesvårigheter</i>	40
Sammanboende med barn.....	41
7- eller 9-årsgränsen	42
Grundbidrag.....	44
Anpassningsbidrag.....	45
Bilens skick och ägarförhållanden.....	50
Återbetalningsskyldighet enligt 52 kap. SFB.....	52
Bilaga – Domar i översikten	54

Inledning

RFV gav åren 1991 och 1993 ut två rättsfallsöversikter avseende bilstödsdomar fram t.o.m. december 1992 (RFV Anser 1991:1 och RFV Anser 1993:4). Senare rättsfall avseende bilstöd har redovisats i rättsfallsöversikter avseende Regeringsrättsdomar (RFV Anser 1998:8, RFV Anser 2003:1, RFV Anser 2004:1 och RFV 2010:1). I RFV Anser 2000:1 och 2005:1 redovisas inga bilstödsdomar.

Denna rättsfallsöversikt redovisar bilstödsdomar meddelade av Försäkringsöverdomstolen (FÖD), Regeringsrätten (RÅ), Högsta Förvaltningsdomstolen (HFD) och kammarrätterna efter år 1992. De flesta kammarrättsdomar fr.o.m. 2005 är medtagna i översikten men också vissa intressanta kammarrättsdomar för tid dessförinnan, som inte funnits med i de tidigare översikterna rörande bilstöd. Översikten omfattar domar t.o.m. september 2012.

I de tidigare rättsfallsöversikterna utgick redovisningen vanligen från den försäkrades diagnoser. I denna rättsfallsöversikt kommer vissa domar att redovisas i förhållande till diagnos men i huvudsak kommer domarna att redovisas inom någon av grupperna:

- tillhörighet till bidragsgrupp,
- beroende av bil/väsentligt tillskott till försörjningen,
- varaktighet,
- smärttillstånd,
- överkänslighet förutom elöverkänslighet,
- elöverkänslighet,
- försämring,
- barn med funktionshinder,
- grundbidrag,
- anpassningsbidrag,
- bilens skick och ägarförhållanden samt
- återbetalningsskyldighet.

Vissa rättsfall har tagits upp under diagnoser; magbesvär, blödarsjuka, psykiska besvär och yrsel m.m.

Kommentarerna i översikten anknyter till kommentarerna i tidigare översikter samt utgivna Domsnytt.

Lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade och förordningen (1988:890) om bilstöd till handikappade (FBH) ändrade fr.o.m. den 1 januari 2007 namn till lagen (1988:360) om handläggning av

ärenden om bilstöd till personer med funktionshinder (LBF) respektive förordningen (1988:890) om bilstöd till personer med funktionshinder (FBF). I lagen och förordningen gjordes motsvarande ändringar dvs. begreppet handikappad byttes ut mot begreppet funktionshindrad. De materiella bestämmelserna om bilstöd fanns i FBF medan LBF endast innehöll bestämmelser om handläggningen hos Försäkringskassan. Flertalet av bestämmelserna i FBF och LBF fördes den 1 januari 2011 in i 52 kap. socialförsäkringsbalken (SFB). Vissa bestämmelser av verkställighetskaraktär fördes samtidigt in i förordningen (2010:1745) om bilstöd till personer med funktionshinder. Försäkringskassan använder Socialstyrelsens definitioner av begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder. Funktionsnedsättning definieras som ”nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga och funktionshinder som ”begränsningar som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen”. I lagen används också begreppet funktionshinder. I rättsfallsöversikten används begreppet funktionshinder.

Domarna redovisas i kronologisk ordning i bilaga och kommentarerna till domarna redovisas under respektive rubrik. Länkar finns i dokumentet. Sammanlagt innehåller översikten drygt 100 domar.

Analys

Tillhörighet till bidragsgrupp¹ m.m.

I 52 kap. 10 § SFB anges de förutsättningar som gäller för att en person ska omfattas av lagen.

Bilstöd enligt 52 kap. 8 § första stycket 1–3 lämnas till

1. en försäkrad som är under 65 år och är beroende av ett sådant fordon som avses i 8 eller 9 § för att genom arbete få sin försörjning eller ett väsentligt tillskott till sin försörjning, eller för att genomgå arbetslivsinriktad utbildning eller genomgå rehabilitering under vilken han eller hon får rehabiliteringsersättning enligt 31 kap. eller aktivitetsstöd enligt föreskrifter som meddelas av regeringen,
2. en försäkrad som är under 65 år och, efter att ha beviljats bidrag enligt 1, har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning,
3. en försäkrad som fyllt 18 år men inte 50 år, och
4. en försäkrad som har barn som inte fyllt 18 år.

Enligt övergångsbestämmelserna till förordningen (1988:890) likställdes en person enligt någon av bidragsgrupperna ovan med en handikappad som vid utgången av september 1988 hade en bil som anskaffats med bidrag enligt äldre bilstödsregler eller hade skatteanknutna bilstödsförmåner enligt äldre lagstiftning. Enligt förarbetena till reglerna skulle en person räknas till denna personkrets om han eller hon, sedan de nya bilstödsreglerna trätt i kraft, lämnat arbetsmarknaden med förtidspension eller beviljats sjukbidrag.

Inom det här området har det under den granskade perioden kommit en dom från högsta instans.

I RÅ 2010 ref. 31, dom den 4 mars 2010 (Domsnytt 2012:50), konstaterade RR att åldern vid ansökan om bilstöd är avgörande då det gäller att bestämma rätten till förmånen, oavsett om det gäller 18-, 50- eller 65-årsgränsen.

Domen gällde frågan om det är åldern vid ansökan eller vid Försäkringskassans beslut som är avgörande då det gäller rätten till bilstöd. RR förklarade i domen att såväl RR (RÅ 1997 ref. 55) som FÖD (FÖD 1990:12 II) i likhet med KR hade utgått från de förhållanden som rådde vid tidpunkten för ansökan om bilstöd och att det saknades anledning att nu göra en annan bedömning.

I KRSU:s dom den 27 juni 2005 i mål nr 361-05 ansåg KR att en person som fått sjukbidrag redan före den 1 oktober 1988 inte tillhörde den bidragsgrupp som kunde få bilstöd.

¹ I vissa domar används begreppet personkrets i stället för bidragsgrupp.

Domen gällde en kvinna L som 1988 och 1995 beviljats bilstöd enligt grupp 3. Eftersom hon, som var född 1948, var över 50 år tillhörde hon inte längre grupp 3. Hon hade uppburit sjukbidrag sedan 1984 och hel förtidspension fr.o.m. 1994. KR framhöll att det i förarbetena till reglerna om bilstöd uttalades att en person inte räknades till personkretsen om han eller hon, sedan de nya bilstödsreglerna trätt i kraft, lämnat arbetsmarknaden med förtidspension eller hade beviljats sjukbidrag (prop. 1987/88 s. 14 och 25). KR konstaterade att L redan före införandet av de nya bestämmelserna om bilstöd beviljats helt sjukbidrag och därför inte tillhörde den personkrets som enligt 5 § första punkten 2 FBF kunde komma ifråga för bilstöd. Eftersom hon inte heller tillhörde någon annan personkrets enligt FBF var hon inte berättigad till bilstöd.

Enligt KRNS:s dom den 3 maj 2007 i mål nr 7988-06 kan ett beslut där sökanden beviljats bilstöd men vill tillhöra en annan bidragsgrupp, i vissa fall anses vara ett beslut som går sökanden emot och som därför är överklagbart.

Domen gällde en man P, född 1960, som beviljats bilstöd tillhörig grupp 3. Han överklagade beslutet och yrkade att bli beviljad bilstöd tillhörande grupp 1. LR ansåg att beslutet inte gått P emot och avlog hans överklagande. Försäkringskassan medgav i KR bifall till överklagandet under åberopande av att Försäkringskassans beslut gick P emot. KR framhöll att den enda möjligheten för en person, som är över 50 år och uppbar sjukersättning, att få bilstöd är att detta beviljas enligt punkten 2. Endast personer som tidigare beviljats bilstöd enligt punkten 1 kan få bilstöd enligt punkten 2. KR delade parternas uppfattning att beslutet om att bevilja P bilstöd enligt punkten 3 i stället för punkten 1 hade sådana rättsliga verkningar för P att beslutet fick anses överklagbart. Målet återförvisades till LR för prövning i sak

I KRNG:s dom den 10 maj 2007 i mål 2671-06 fann KR att när det gäller bilstöd enligt punkten 1 bör det vid Försäkringskassans beslut vara klart att den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska omfatta minst sex månader räknat från att ansökan om bilstöd gjordes.

Domen gällde en kvinna, N, som genomgick arbetslivsinriktad rehabilitering. Hon var beviljad rehabiliteringsersättning den 13 september – den 30 november 2004. Sedan förlängdes perioden t.o.m. den 30 juni 2005 och därefter för tiden den 25 juli – den 31 oktober 2005. Försäkringskassan ansåg i beslut den 14 januari 2005 att den försäkrade inte tillhörde någon persongrupp. Det framgår inte av domen vid vilken tidpunkt hon ansökte om bilstöd men ansökan synes vara gjord då hon uppbar rehabiliteringsersättning under hösten 2004. När Försäkringskassan fattade beslut visste Försäkringskassan inte hur lång förlängningen av den arbetslivsinriktade rehabiliteringen skulle bli. LR fann att eftersom N genomgått arbetslivsinriktad rehabilitering under mer än sex månader så tillhörde hon grupp 1. Försäkringskassan överklagade domen och framhöll att utredningen vid Försäkringskassans beslut den 14 januari 2005 inte visade att rehabiliteringen kunde antas pågå under minst sex månader. KR framhöll att det av RFV:s Allmänna råd (RAR 2002:4) framgick att för att bilstöd skulle beviljas en person som skulle genomgå arbetslivsinriktad utbildning eller rehabilitering borde krävas att utbildningen eller rehabiliteringen kunde antas pågå minst sex månader och att tiden räknades från att ansökan kom in till Försäkringskassan. KR fann med tanke på den varaktighet som förmån i form av bilstöd har var det rimligt att ställa det tidsmässiga krav på rehabiliteringsersättningens längd som kommit till uttryck i de allmänna råden. Vid tiden för Försäkringskassans beslut hade rehabiliteringsersättning inte beviljats för minst sex månader och det var oklart hur länge

ersättning skulle utgå. Försäkringskassan hade därför haft fog för att avslå ansökan om bilstöd på denna grund.

I KR NJ:s dom den 14 juni 2011 i mål nr 3511-10 (Domsnytt 2012:52) hade försämring inträffat efter att ansökan gjorts och då hade också den försäkrade passerat åldersgränsen (50 år).

Domen gällde en man, född den 13 augusti 1959, som den 1 augusti 2008 ansökte om bilstöd – mannen fyllde 50 år den 13 augusti 2009. Mannen återopade i KR ett nytt läkarutlåtande utfärdat den 8 februari 2011. Enligt utlåtandet förflyttade han sig med kryckor och rullstol maximalt 50 m. Försäkringskassan framhöll i KR att det är förhållandena vid tidpunkten för ansökan som ska beaktas, såväl när det gäller de medicinska förhållandena som när det gäller bedömningen av bidragsgruppstillhörigheten. KR bedömde att utredningen i målet inte gav tillräckligt stöd för att den försäkrades funktionshinder vid ansökningstillfället, den 1 augusti 2008, förorsakade honom väsentliga svårigheter vid förflyttning eller vid anlitalet av allmänna kommunikationer (KR hänvisade till RÅ 2010 ref. 31). Det läkarutlåtande som getts in i KR gav vid handen att hans förflyttningsförmåga försämrats. Läkarutlåtandet, som utfärdats den 8 februari 2011, gav emellertid inte stöd för att det beskrivna tillståndet förelegat redan vid ansökningstillfället. KR avslog den försäkrades överklagande.

Försäkringskassan anser att då en åldersgräns passerats kan försämringar som inträffar efter ansökan och fram till åldersgränsen beaktas, men inte försämringar som inträffar därefter.

Beroende av bil/väsentligt tillskott till försörjningen

Bidragsgrupp nr 1 omfattar som angetts ovan bl.a. de försäkrade som är under 65 år och beroende av bil för att genom arbetet få sin försörjning eller väsentligt tillskott till försörjningen (se 52 kap. 10 § första stycket punkten 1).

Det är fördelaktigare för en person som är under 50 år att hänföras till denna grupp i stället för till grupp 3 eftersom det innebär att han eller hon kan beviljas bilstöd även efter att ha beviljats sjukersättning (grupp 2), dvs. när den försäkrade blir äldre än 50 år behöver han eller hon inte arbeta eller genomgå rehabilitering för att få rätt till bilstöd. En försäkrad som tillhör gruppen 1 behöver inte heller själv kunna köra bilen.

Av **RÅ 1996 not. 169 (mål nr 10108-1995) den 19 juni 1996** drog RFV i RFV Anser 1998:8 slutsatsen att RR hade anslutit sig till RFV:s uppfattning att långtidssjukskrivna och arbetslösa i regel inte har behov av bil för sin försörjning. RFV framhöll också att RR visserligen utgått från tiden för ansökan men vid sin bedömning beaktat både att sjukskrivningen började i september 1991 (före ansökan) och att den två år senare ledde till förtidspension.

Domen gällde en person som ansökt om bilstöd i januari 1992. Han hade varit helt sjukskriven sedan september 1991 och beviljades fr.o.m. juli 1993 hel förtidspension. RR angav att RFV i Allmänna råd angett att den som är arbetslös eller långtidssjukskriven i regel inte kunde anses ha behov av bil för sin försörjning. RR konstaterade att den försäkrade vid ansökan i januari 1992 var helt sjukskriven sedan september 1991 och att han senare beviljats

hel förtidspension. På grund av dessa omständigheter fann RR att han vid tidpunkten för ansökan inte kunde anses vara behov av bil för sin försörjning.

I RÅ 1997 ref. 55, den 21 november 1997 behövde den försäkrade inte bil för sitt ordinarie arbete – endast för extraarbetet – och inkomsterna från extraarbetet ansågs inte vara så höga att de utgjorde något väsentligt tillskott till försörjningen. I detta fall gick RR efter förhållandena vid tidpunkten för ansökan i enlighet med vad som sas i föregående avsnitt.

Domen gällde en person som led av bussfobi och som vid ansökan i augusti 1991 uppbar halvt sjukbidrag och arbetade halvtid. I april 1992 beviljades hon hel förtidspension men fortsatte att arbeta extra. Hon behövde bil för att komma till arbetet. År 1991 uppgick inkomsten från extraarbetet till 15 000 kr och pensionen till 140 000 kr. RR ansåg att fobi för att resa med buss utgjorde ett varaktigt funktionshinder som innebar väsentliga svårigheter att resa med allmänna kommunikationer. RR noterade att den försäkrade vid tidpunkten för ansökan om bilstöd hade sitt ordinarie arbete inom gångavstånd från bostaden och att hennes behov av att i försörjningssyfte kunna använda egen bil begränsade sig till resor till och från extraarbetet. Sidoinkomsterna kunde inte anses ha inneburit ett väsentligt tillskott till hennes försörjning.

RFV kommenterade domen i RFV Anser 1998:8 och framhöll att RR utgått från förhållandena vid ansökan och att den försäkrade behövde bil bara för att komma till extraarbetet. I kommentaren anges vidare att RR inte angett på vilket sätt man kommit fram till att sidoinkomsterna inte kunde anses ha inneburit ett väsentligt tillskott till försörjningen.

I KRSU:s dom den 9 april 2002 i mål nr 1851-2001 fann KR att den ersättning som den försäkrade fick utgjorde ett väsentligt tillskott till försörjningen.

Domen gällde en kvinna, som var 52 år. I KR framkom att hennes inkomst från uppdrag uppgick till 15 000 kr och hennes inkomst av helt sjukbidrag uppgick till 75 000 kr. KR fann mot denna bakgrund att den ersättning hon uppbar från sitt arbete måste (med hänvisning till RÅ 1997 ref. 55, dom nr 5) anses utgöra ett väsentligt tillskott till hennes försörjning.

I båda fallen var det fråga om en inkomst av ett arbete utöver det ordinarie arbetsutbudet. Extrainkomsten uppgick i båda fallen till 15 000 kr men i RR:s fall uppgick den ordinarie inkomsten till 140 000 kr och i KR:s dom till 75 000 kr (sjukbidrag). I frågan om vad som är ett väsentligt tillskott till försörjningen ska inkomsten i det extra arbetet bedömas mot vilken inkomst den försäkrade i övrigt har. Frågan om väsentligt tillskott till försörjningen har även behandlats i FÖD 1990 ref. 12 I och II. I det ena fallet uppbar den försäkrade två tredjedels förtidspension och i det andra halv förtidspension. Det var alltså inte fråga om någon extrainkomst utöver det ordinarie arbetet utan ett utnyttjande av restarbetsförmåga. I den ena domen noterade FÖD att den försäkrades SGI uppgick till 60 000 kr, vilket, enligt FÖD (år 1990), måste anses utgöra ett väsentligt tillskott till försörjningen.

Varaktighet

Förutom att det är förflyttningssvårigheterna som ska vara väsentliga ska de vara varaktiga så att varaktigheten sträcker sig över den tid för vilken bilstöd beviljas, dvs. tidigare 7 år, numera 9 år.

I de flesta domarna gör domstolarna en sammanvägd bedömning av både kravet på varaktigheten och kravet på väsentliga förflyttningssvårigheter.

I nedanstående domar har domstolarna prövat varaktigheten. Det har diskuterats om det för rätt till bilstöd är tillräckligt att själva funktionsnedsättningen är varaktig eller om krävs att även förflyttningssvårigheterna också ska vara varaktiga. Försäkringskassan anser att varaktighetskravet gäller såväl funktionsnedsättningen som förflyttningssvårigheterna (jfr **KRNG:s dom den 24 april 2009 i mål nr 4978-08 och KRNS:s dom den 23 mars 2010 i mål nr 4320-09**). Resultatet skulle i annat fall bli orimligt. I så fall skulle nämligen en person med en mycket ringa men varaktig funktionsnedsättning ha rätt till bilstöd om förflyttningssvårigheterna sporadiskt blir väsentliga, vilket knappast kan ha varit lagstiftarens mening.

I regel är funktionshindret sådant att det är relativt uppenbart att det är varaktigt. Då det gäller barn och ungdomar kan det dock ofta vara svårt att bedöma om funktionshindret är varaktigt eftersom det inte sällan ändrar sig då barnet blir äldre eller i vart fall kan förväntas genomgå en förändring. De domar som gäller barn och varaktighet finns under kapitlet som handlar om funktionshindrade barn.

Inte sällan uppstår frågan om varaktighet vid tillståndet efter operation. Då brukar, så länge behandlingen inte är slutförd, anses att tillståndet inte är varaktigt.

I KRNG:s dom den 18 juni 2004 i mål nr 5876-03 hade även en kompletterande operation gjorts cirka tre år efter benamputationen.

Domen gällde en man, född 1967, med sviter efter en benamputation år 2000. Han förflyttade sig utomhus med kryckor eller rullstol. Amputationen hade också lett till en svår depression. Försäkringskassan ansåg att det inte var medicinskt styrkt att funktionsnedsättningen hade en varaktighet om minst sju år. Enligt läkarutlåtande i februari 2004 hade han i oktober 2003 genomgått en kompletterande operation, men även därefter hade det varit bekymmer med sår-läkningen. KR konstaterade att den försäkrade fortfarande genomgick en behandling som syftade till att ge honom en tillfredsställande protesförsörjning och förbättrade möjligheter att förflytta sig. KR fann därför mot denna bakgrund att det ”för närvarande” inte var styrkt att den försäkrades funktionshinder var varaktigt på ett sådant sätt som avsågs i förordningen.

KRNG:s domar den 30 januari 2004 i mål nr 4492-03 och den 11 oktober 2005 i mål nr 3227-05. För att domstolarna ska anse ett funktionshinder vara varaktigt krävs som regel att det medicinska underlaget styrker att funktionshindret kan förväntas bli varaktigt och i vissa domar har KR tagit hänsyn till vad Försäkringskassans förtroendeläkare/försäkringsläkare/försäkringsmedicinska rådgivare haft för uppfattning rörande varaktigheten vilket framgår av dessa domar.

Den första domen gällde en kvinna, född 1959, med panikångest sedan barndomen. Hon fick panik i folksamlingar. Försäkringskassan ansåg att det inte var medicinskt styrkt att hennes tillstånd inte skulle kunna förbättras. Försäkringskassans försäkringsläkare framhöll sammanfattningsvis att det fanns oklarheter avseende den diagnos, panikångestsyndrom, för vars konsekvenser hon sökte bilstöd. Det gick inte att avgöra om tillståndet förbättrats, försämrats eller var stationärt. KR fann mot bakgrund av att försäkringsläkaren uppgett att det förelåg stor osäkerhet angående den kommande utvecklingen av funktionshindret och att det inte var visat att det skulle komma att bestå under minst sju år. På grund härav var funktionshindret inte att anse som varaktigt i den mening som avsågs i 2 § FBH.

Den andra domen gällde en man med ospecificerad ryggvärk och bensår, för vilka sjukdomar han genomgick behandling. Han gick med rullator. Enligt ett läkarutlåtande antogs förflyttningshindren bestå i vart fall sju år. Enligt försäkringsläkaren styrkte inte det medicinska underlaget att varaktiga förflyttningssvårigheter förelåg. KR fann inte att utredningen i målet gav stöd för att mannens funktionshinder kunde antas vara varaktigt.

I KRNS:s dom den 24 mars 2008 i mål nr 4002-07 genomgick den försäkrade visserligen operationer i höfterna som skulle underlätta hans gångförmåga men hans kroniska sjukdom förväntades förvärras och påverka hans rörlighet varför rätt till bilstöd ansågs föreligga.

Domen gällde en man med Mb Bechterew. Försäkringskassan avslog ansökan om bilstöd på grund av att den försäkrade var i behov av höftoperationer, vars syfte var smärtlindring och förbättrad gångförmåga vilket innebar att hans tillstånd inte var varaktigt. I ett läkarintyg angavs att det var möjligt att den försäkrade skulle kunna bli något bättre efter operation. Han hade då opererat vänster höft. LR ansåg att funktionshindret inte var varaktigt. En läkare framhöll att eftersom rörelseinskränkningen i rygg/nacke skulle komma att progrediera kunde man inte vänta sig någon bestående förbättring även om höftledsoperationen skulle kunna påverka den försäkrades gångförmåga och värktillstånd i höften. KR bedömde att sjukdomen som var kronisk skulle komma att leda till ökad stelhet i rygg och nacke med åtföljande rörelseinskränkning, och att med hänsyn härtill fick funktionshindret, oavsett om den genomförda eller planerade operationen av höftlederna skulle komma att leda till viss förbättring av hans gångförmåga anses som varaktigt.

I KRNG:s dom den 24 november 2008 i mål nr 6978-07 hade ett flertal operationer utförts utan förbättring och då ytterligare operationer inte kunde förväntas medföra någon väsentlig förändring ansågs funktionshindret vara varaktigt.

Domen gällde en kvinna född 1946, med reumatoid artrit. Försäkringskassan konstaterade att hennes gångförmåga varierade och att hennes varaktiga funktionshinder inte gav upphov till sådana väsentliga och varaktiga förflyttningssvårigheter som avsågs i 2 § FBH. LR ansåg att hon inte hade väsentliga svårigheter att förflytta sig. Försäkringskassan framhöll i KR att hon skulle operera den högra foten och att det ”i dag” var närmast omöjligt att bedöma varaktigheten i förflyttningssvårigheterna. KR framhöll att det av den medicinska utredningen framgick att den försäkrades sjukdom gett skador på senor, ligament och skelett i framför allt framfötterna, att gången var mycket smärtsam och att hennes maximala gångsträcka uppgick till 150–200 meter. Hon hade enligt egen uppgift opererats åtta gånger utan framgång. KR ansåg att förflyttningssvårigheterna var väsentliga och att med hänsyn till det stora antalet operationer som gjorts utan att leda till någon mer betydande förbättring ytterligare operationer inte kunde

förväntas medföra någon väsentlig förändring av hennes förmåga att förflytta sig. Funktionshindret kunde alltså antas bli varaktigt varför rätt till bilstöd förelåg.

KRSU:s dom den 26 januari 2009 i mål nr 817-08 gällde en kvinna A som år 2004 fått skador i nacke, bröstorg, höger hand och arm efter en olycka 2004. I ett utlåtande i juni 2006 från rehabiliteringsmedicin var det omöjligt att bedöma hur länge förflyttningssvårigheterna skulle komma att bestå. Enligt Försäkringskassans förtroendeläkare i augusti 2006 gick det inte att uttala sig om varaktigheten av förflyttningssvårigheterna. LR fann i dom den 19 februari 2008 att funktionshindret inte var varaktigt och avslög ansökan om bilstöd. Försäkringskassan medgav i KR att funktionstillståndet var varaktigt och hänvisade därvid till ett läkarutlåtande från januari 2007 enligt vilket tillståndet var stationärt och gav ett högst avsevärt handikapp. KR fann att förutsättningarna för bilstöd var uppfyllda och att rätt till bilstöd förelåg.

I KRSU:s dom den 11 februari 2009 i mål nr 1261-08 var det frågan om hur ofta och i vilken omfattning den försäkrade hade besvär av läckage efter en operation. Efter att nytt läkarutlåtande kommit in enligt vilket besvären skulle bli bestående under många år – jfr vägledningen, avsnitt 8.2.1. – medgav Försäkringskassan bifall till överklagandet.

Domen gällde en kvinna, S, född 1965, med Crohns sjukdom sedan 1978 och efter en förlossning en skada på slutmuskeln som gav lätt läckage. Hon uppgav att hon 2–5 gånger i veckan inte hann till toalett och att hon alltid hade ombyte med sig. En läkare uppgav i maj 2007 att hon skulle komma att ha inkontinensbekymmer hela livet. Enligt utlåtande i augusti 2007 skulle hon under den postoperativa uppträningsfasen komma att ha vissa tarmproblem efter en operation i slutet av maj. LR ansåg att den medicinska utredningen inte gav någon säker slutsats om frekvensen av de läckage som kvarstod sedan uppträningsfasen efter operationen var avslutad, varför det saknades tillräckligt stöd för slutsatsen att läckaget varaktigt var så frekvent att risken för läckage var så påtaglig att hon hade sådana väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. Efter ett nytt läkarutlåtande medgav Försäkringskassan bifall till överklagandet. KR fann med hänsyn till vad som framkommit i KR att S hade ett varaktigt funktionshinder, som medförde att hon hade väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. Målet visades därför åter till Försäkringskassan för fortsatt handläggning.

I KRNJ:s dom den 18 maj 2009 i mål nr 2267-08 ansåg KR att det inte var sannolikt att den försäkrade skulle kunna bli förbättrad bl.a. på grund av att den försäkrade beviljats sjukersättning utan tidsbegränsning. I det fallet hade Försäkringskassan bedömt att funktionshindret inte var varaktigt eftersom det rörde sig om stroke.

Domen gällde en man, född 1950, som drabbats av stroke 2003. Vid utredning 2007 framgick att han hade svaghet i höger kroppshalva och kroniskt smärttillstånd. Försäkringskassan framhöll att förflyttningssvårigheterna var väsentliga men att det inte var styrkt att funktionshindret var bestående nedsatt under minst nio år eftersom den försäkringsmedicinska utredningen endast styrkte arbetsförmåga under två års tid och stroke inte alltid bedömdes medföra en sådan bestående förflyttningförmåga som aktualiserade bilstöd. KR framhöll att det visserligen inte kunde uteslutas att den försäkrade skulle kunna bli förbättrad och

därigenom få en ökad förflyttningsförmåga, men sannolikheten härför bedömde KR som liten. Med hänsyn härtill och med beaktande bl.a. av att han beviljats sjukersättning utan tidsbegränsning fick hans funktionshinder anses som varaktigt och rätt till bilstöd förelåg.

I KRNS:s dom den 23 mars 2010 i mål nr 4320-09 hade den försäkrade när fallet kom upp i KR tränat att gå med protes en längre tid. KR bedömde att funktionshindret var varaktigt men att väsentliga förflyttningssvårigheter inte förelåg (jfr även domarna rörande personer med proteser under avsnittet rörelsesvårigheter).

Domen gällde en man K, född 1963, med högersidig lårbensamputation. Skadan uppkom 1983 och amputationen gjordes 2007. Han hade sedan fått protes och tränade sin gångförmåga. Försäkringskassan och LR avtog hans ansökan på grund av att det inte var visat att funktionshindret var varaktigt. I KR framhöll K bl.a. att han nu provat sin protes under lång tid och att han pga. att den skavde mot benet endast kunde använda den under en begränsad tid. Han använde oftast kryckor och han kunde med dem endast förflytta sig några hundra meter. Försäkringsmedicinska rådgivaren uppgav att det inte visade att det skulle medföra höggradiga svårigheter för K, som var förhållandevis ung, att förflytta sig med hjälpmedel i form av protes och kryckkäppar eller att med dessa hjälpmedel använda allmänna kommunikationer. KR bedömde att K:s besvär till följd av amputationen av höger ben fick bedömas utgöra ett varaktigt funktionshinder i den mening som avses i FBF, men att funktionshindret inte kunde anses medföra sådana väsentliga svårigheter för honom att förflytta sig på en hand eller att använda allmänna kommunikationsmedel. KR avtog därför K:s överklagande.

I KRSU:s dom den 17 mars 2011 i mål nr 2795-09 var den försäkrade under behandling och hennes svårigheter att använda allmänna kommunikationsmedel ansågs kunna komma att förbättras. Den försäkrade var också i det fallet relativt ung.

Domen gällde en kvinna J, född 1981, som hade Aspergers syndrom och Tourettes syndrom. Hon hade svårt med social interaktion och att vistas i offentliga miljöer samt var särskilt känslig för ljud, ljus och lukt. Enligt utlåtande från psykiatrisk klinik var hennes mycket uttalade autistiska symtom svårbehandlade. Försäkringskassan ansåg att J inte hade tillräckligt stora förflyttningsvårigheter och att det inte var klarlagt att hennes svårigheter att anlita allmänna kommunikationer skulle komma att kvarstå minst nio år framåt. LR ansåg att bilstöd borde beviljas, men ordföranden anmälde skiljaktig mening och ansåg att funktionshindret inte var varaktigt. KR delade LR:s bedömning att den försäkrade hade väsentliga svårigheter att använda allmänna kommunikationsmedel till följd av sitt funktionshinder. Vidare framhöll KR att den medicinska utredningen visade att hon genomgick behandling sedan våren 2008 och att hennes svårigheter att använda allmänna kommunikationsmedel kunde komma att förbättras med hjälp av träning, stöd och pedagogiska insatser. KR fann därför inte utrett att svårigheterna att använda allmänna kommunikationsmedel skulle komma att bestå under minst nio år. Förutsättningarna att medge bilstöd var därför inte uppfyllda.

I KRNG:s dom den 6 april 2011 i mål nr 2476-10 ansåg både FR och KR att funktionshindret inte var varaktigt trots att skadan inträffat för många år sedan och distriktsläkaren bedömt funktionshindret som varaktigt. Troligen berodde det på att den försäkrade fått ett generellt värtillstånd som hon gick under behandling för. Hon var alltså inte färdigbehandlad.

Domen gällde en kvinna K, född 1969, som fått en bäcken- och höftskada efter ett fall från tak på cirka 8 meter då hon var tonåring. Hon gick med hälta och använde periodvis kryckor. Hon hade utvecklat en generell smärtproblematik. Behandling på smärtenhet hade ännu inte gett resultat. Försäkringskassan fann att det inte var klarlagt att K:s förflyttningssvårigheter skulle kvarstå i minst nio år. Enligt distriktsläkaren var restillståndet efter skadan varaktigt och enligt sjukgymnast pendlade smärtorna dagligen mellan ”VAS 5–10” och man kunde vänta sig en fortlöpande försämring. Varken FR eller KR ansåg att funktionshindret var varaktigt

I KRSU:s dom den 4 oktober 2011 i mål nr 348-10 hade en försäkringsmedicinskt sakkunnig bedömt att tillståndet kunde komma att förbättras medan överläkare på rehabiliteringsmedicin ansett att tillståndet var varaktigt när Försäkringskassan fattade sitt beslut. I intyg och av utredning utfärdat respektive gjord två år senare visade det sig dock att någon förändring inte inträffat i den försäkrades tillstånd. KR bedömde att varaktighetskravet var uppfyllt vid ansökan men skulle ha kunnat komma fram till samma resultat – att tillståndet var varaktigt – om varaktighetskravet hade ansetts uppfyllt först efter att kompletterande utredning kommit in.

Domen gällde en kvinna N, född 1981, som hade en inkomplett tetrapares nivå C6–C7 efter en trafikolycka i augusti 2006. En överläkare på rehabiliteringsmedicin bedömde 2008 att N hade stora begränsningar i rörelseförmågan och att denna var varaktig. Försäkringsläkaren framhöll 2008 att inkomplett tetrapares innebar att det inte förelåg någon total ryggmärgsskada eller förlamning dvs. ryggmärgen var inte genomgående skadad. Vidare framhöll han bl.a. att det borde vara fullt möjligt att använda sig av allmänna transportmedel samt att det fanns förutsättningar till betydande förbättringar. LR fann att det ”för närvarande” inte var medicinskt styrkt att N:s funktionshinder var varaktigt. Försäkringskassan ingav i KR bl.a. läkarintyg utfärdat av distriktsläkare 2010 avseende handikappersättning och föredragningsmissiv 2010 avseende aktivitetsersättning. Av intyget/utredningen framgick att tillståndet var varaktigt respektive att N:s funktionsnedsättning inte förändrats. KR bedömde på grundval av den samlade utredningen att den funktionsnedsättning som förelåg då N ansökte om bilstöd var att bedöma som varaktig på det sätt som avses i reglerna om bilstöd. Skäl att avslå ansökan på denna grund förelåg därför inte.

Väsentliga förflyttningssvårigheter

För att få rätt till bilstöd krävs att personen förutom ett varaktigt funktionshinder har väsentliga svårigheter antingen att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer. Ofta har personerna svårt både att förflytta sig på egen hand och att använda allmänna kommunikationer.

Rörelsesvårigheter

Då det gällde *restillstånd efter polio* konstaterade RFV i RFV Anser 1993:4 s. 37 att förflyttningssvårigheter på grund av svåra polioskador eller restillstånd efter polio berättigade till bilstöd.

I FÖD:s dom den 31 mars 1995 i mål nr 1741-1993 och KRNJ:s dom den 13 maj 2009 i mål nr 223-08 hade bilstöd beviljats personer med restillstånd efter polio. Båda personerna hade ett försvagat ben och gick med kryckor.

FÖD- domen gällde en försäkrad med resttillstånd efter polio med bl.a. vänstersidig förlamning från midjan och nedåt samt droppfotsfenomen. Hon hade genomgått ett flertal operationer i vänster fot och ben och hade påtaglig svaghet i vänster ben, muskelatrofier, benförkortning och ostadighetskänsla vid belastning. Hennes knä hade blivit mer instabilt och hon hade ordinerats stödjande orthos för att benet skulle bli nödortfött belastningsbart. Hon behövde kryckor. Hon arbetade halvtid och uppbar halv förtidspension. FÖD fann att den försäkrades funktionshinder medförde väsentliga svårigheter såväl att förflytta sig på egen hand som att anlita allmänna kommunikationsmedel, varför rätt till bilstöd förelåg.

KR- domen gällde en man N med tillstånd efter polio. Hans ena ben var kortare och svagare. Han använde kryckkäppar. Han kunde under optimala förhållanden gå 100–150 meter. KR konstaterade att det var ostridigt att N kunde använda allmänna kommunikationer. För att vara berättigad till bilstöd krävdes således att N bedömdes ha begränsad gångförmåga. N hade själv uppgett att hans gångförmåga i bästa fall uppgick till 100–150 meter, vilket styrktes av medicinsk utredning. Försäkringsläkarens uppfattning var att gångförmågan borde överstiga det hundratal meter som angetts i läkarintyg. Det fanns dock ingen utredning som stödde denna bedömning. N ansågs därför ha väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand.

I KRNG:s dom den 14 juli 2010 i mål nr 539-10 hade den försäkrade också begränsad rörlighet i ena benet efter polio. LR framhöll att det inte framgick hur långa sträckor den försäkrade kunde gå och att den omständigheten att personen använde kryckor kunde vara en indikation på att det förelåg väsentliga svårigheter medan Försäkringskassan i KR framhöll att gångförmågan tvärtom kunde ha ökat till följd av kryckkäpparna. KR gick inte in på den frågan men beviljade inte bilstöd. I RFV Anser 1993:4 s. 6 framhöll RFV att behovet av kryckor och käppar för att förflytta sig inte syntes ha en avgörande betydelse för rätt till bilstöd utan att det var den sammantagna bedömningen av den försäkrades förflyttningssvårigheter och handikapp som var avgörande.

Domen gällde en person med nedsatt styrka och rörlighet i framför allt vänster ben och fot efter polio. Det angavs att hans gång var mycket energikrävande. LR framhöll att det inte framgick hur långa sträckor S kunde gå utan att vila sig och när han därefter kunde fortsätta. Att han ordinerats kryckkäppar kunde vara en indikation på att väsentliga svårigheter att förflytta sig förelåg. LR ansåg att S syntes ha svårigheter att ta sig upp på en buss och att han därför hade väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand och att använda allmänna kommunikationsmedel. Försäkringskassan överklagade LR:s dom och framhöll bl.a. att S efter en paus kunde fortsätta förflyttningen. Gångförmågan kunde ha ökat av kryckkäpparna. KR ansåg att det inte var visat att S hade sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig eller att anlita allmänna kommunikationer som krävdes för rätt till bilstöd.

RFV konstaterade i RFV Anser 1993:4 s. 36 att personer som genomgått *benamputationer* hade beviljats bilstöd, men det hade då varit fråga om fall där det förelegat dålig protesanpassning, speciella anpassningsproblem, dålig sårhäkning eller problem med skavsår. RFV drog den slutsatsen att försäkrade med speciella protesanpassningsproblem var berättigade till bilstöd.

FÖD:s dom den 22 juni 1995 i mål nr 185-1994 följde denna praxis. I det målet fann FÖD att protesanpassningen var förenad med särskilda problem och beviljade bilstöd.

Domen gällde en person B, vars ben var amputerat ovanför knät. Han hade protes men hade problem med blåsbildning och skavsår och gick med kryckkäppar. FÖD fann att protesanpassningen var förenad med särskilda problem – blåsbildning och skavsår – som medförde att B hade väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand och att anlita allmänna kommunikationer. Rätt till bilstöd förelåg därför.

I KRNG:s dom den 1 februari 2007 i mål nr 3882-05 framkom att det inte förelåg några speciella svårigheter beträffande protesanpassningen men det förelåg ändå en begränsad gångförmåga på högst 100 meter. Försäkringskassan hade i överklagandet framhållit att en viktreduktion skulle ha kunnat förbättra rörelsesvårigheterna. Detta hade dock inte stöd i något medicinskt underlag och tillbakavisades därför av KR, som beviljade bilstöd.

Domen gällde en kvinna L med protes efter amputation av vänster underben. Försäkringskassan hade i överklagandet till KR framhållit bl.a. att L efter en viktreduktion skulle kunna få samma förflyttningsförmåga som andra som genomgått amputation. KR fann att L sedan underbensamputationen i september 2003 hade haft en begränsad rörelseförmåga. Hon använde protes men hade bedömts få en begränsad gångförmåga även efter lyckad protesträning, liksom svårigheter att kliva av och på en buss. Hon kunde inte gå utan hjälpmedel och kunde med käppar eller rullator gå högst 100 m. Rullstol behövdes för längre förflyttningar. Problem med trappor hade också konstaterats. Hennes nedsatta rörelseförmåga hade inte i något läkarutlåtande relaterats till hennes vikt. KR fann att L uppfyllde förutsättningarna för rätt till bilstöd.

I kommentaren till **RÅ 1995 ref. 49** och **RÅ 1996 ref. 46** framhöll RFV i RFV Anser 1998:8 att då det gällde personer med *funktionshinder hänförligt till armarna* har RR varit något generösare än FÖD då det gällde att bedöma svårigheterna att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer. I dessa fall har domstolen lagt vikt vid om den försäkrade har svårt att hålla i sig vid färd på allmänt kommunikationsmedel, att ta fram pengar eller kort och att bära med sig saker. Vid bedömningen av om rätt till bilstöd finns bör man alltså beakta även andra omständigheter än om den försäkrade kan klara åka med allmänna kommunikationer sittande.

RÅ 1995 ref 49 gällde en person som till följd av olycksfall fått båda armarna amputerade, den ena i axelhöjd och den andra i höjd med armbågen. RR framhöll i domen följande. Funktionshindret medförde att den försäkrade helt saknade greppförmåga och inte kunde hålla sig fast om han stod i ett allmänt kommunikationsmedel. Han måste anses ha stora svårigheter att ta fram pengar eller rabattkort. Han hade dessutom svårigheter att bära med sig saker. Det hade inte framkommit att han med hjälp av protes kunde övervinna dessa svårigheter. Han fick anses på grund av varaktigt funktionshinder ha väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationsmedel och var därför berättigad till bilstöd.

RÅ 1996 ref 46 gällde en person, H, vars vänstra arm och hand efter en trafikolycka 1984 var så gott som helt obrukbara och vänstra benet hade nedsatt kraft och var delvis förlamat, s.k. droppfot. Han gick med viss hälsa och kunde gå högst något hundratal meter. RR fann att H:s skador på grund av trafikolyckan utgjorde ett varaktigt funktionshinder och att det fick anses

framgå att han på grund av funktionshindret hade väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand, varför han var berättigad till bilstöd.

I KRNG:s dom den 20 december 2010 i mål nummer 1397-10 (Domsnytt 2011:28) konstaterade KR att den försäkrade bl.a. hade svårt att hålla i sig och att köpa biljett. KR ansåg att man inte kunde ta hänsyn till att busschauffören eventuellt har skyldighet att hjälpa till vilket Försäkringskassan framhållit, jfr även **KRNS:s dom den 24 november 2004 i mål nr 42541-02 (Domsnytt nr 6/2004)**. Enligt KR:s domar kan man vid bedömningen av rätt till bilstöd inte väga in att den försäkrade skulle kunna få hjälp av utomstående.

Domen gällde en neurosedynskadad man, född 1961. Han hade en omfattande skada på de övre extremiteterna (dubbla reduktionsmissbildningar och underutvecklade axelleder). FR framhöll att det var styrkt att den försäkrade hade svårigheter att färdas stående i allmänt kommunikationsmedel och att klara av betalningar vid resor med sådant kommunikationsmedel. Han kunde inte heller bära med sig saker eller använda säkerhetsbälte på buss. Det fanns inte stöd för att utgå från att han med sitt rekonstruerande ”tumgrepp” eller på annat sätt skulle kunna hålla sig fast om han stod i en buss eller i ett tåg. Han hade själv karakteriserat ifrågasvarande ”tumgrepp” som att det endast motsvarade den funktion som åstadkoms när man klämmer samman två andra fingrar. FR fann inte skäl att ifrågasätta denna uppgift. Det fanns inte tillräckligt stöd för att anse att det förhållandet att andra betalningssätt införts vid användandet av vissa allmänna kommunikationsmedel i grunden förändrat att han hade avsevärda svårigheter att klara betalningen för resorna. FR fann att förutsättningar fanns för att bevilja bilstöd. Försäkringskassan överklagade domen och framhöll bl.a. följande. Skånetrafiken hade utvecklat ett betalsystem som innebar att det fanns olika sätt att betala färdbeviset på. Han bedömdes inte ha svårigheter att åka med allmänna kommunikationer vid normala svängar och inbromsningar. Bussarna hade särskilda platser för funktionshindrade. Det var ostridigt att S inte klarade att sätta fast och lossa bälten men bälten fanns inte i alla allmänna kommunikationer. Busschauffören hade skyldighet att hjälpa passagerare med bältet, att komma av och på bussen och betala. Den omständigheten att han hade svårt att lyfta och bära med sig saker vid färd med allmänna kommunikationer kunde inte ensamt grunda rätt till bilstöd. KR konstaterade följande. Det var i vissa fall omöjligt för den försäkrade att köpa biljett. Om han inte fick sitta på bussen kunde han inte nå takstropparna och för att använda de handtag som fanns på stolarna måste han stå kraftigt framåtböjd. Vid tvär inbromsning riskerade han att ramla. Han kunde inte använda säkerhetsbälte. Tjocka vinterkläder begränsade honom ytterligare. Mot bakgrund av utredningen i målet och med beaktande av RÅ 1995 ref. 49 (dom nr 24) ansåg KR att den försäkrade var berättigad till bilstöd och att de förändringar av de allmänna kommunikationerna som skett sedan 1990-talet endast till en liten del eliminerade hans svårigheter och inte kunde leda till annan bedömning.

Då det gällde personer med *reumatiska besvär* konstaterade RFV i RFV Anser 1993:4 s. 37 att FÖD hade beviljat bilstöd till personer med svåra reumatiska besvär och att FÖD ”numera” inte fäste samma avseende som tidigare vid behovet av gånghjälpmedel.

I KRNG:s dom den 3 november 2005 i mål nr 2839-05 och KRSU:s dom den 25 maj 2010 i mål nr 467-09 som gällde reumatism och polyartrit beviljades inte bilstöd. Personerna kunde gå 200 meter eller längre sträcka.

I KRNG:s dom hade den försäkrade svårt att hålla i sig och även balanssvårigheter men KR ansåg att hennes svårigheter – i jämförelse med rättspraxis – inte var tillräckligt omfattande för att få bilstöd.

Domen gällde en kvinna, D, med reumatism. Enligt reumatologspecialist begränsade hennes besvär från fötter och fotleder i form av ökad värk och svullnad gångsträckan till 200 meter. I journal hade angetts att hon sakta blev bättre och att hon rörde sig obehindrat. LR beviljade bilstöd men ordföranden hade anmält skiljaktig mening. Försäkringskassan överklagade. KR framhöll att D hade svårt att anlita allmänna kommunikationer, eftersom hon hade svårt att hålla i sig med händerna, var långsam och hade svårt att hålla balansen när hon stod upp. KR ansåg dock att en jämförelse mellan D:s förhållanden och den rättspraxis som fanns visade att D inte hade så väsentliga svårigheter att förflytta sig eller att anlita allmänna kommunikationer som krävdes för rätt till bilstöd.

I KRSU:s dom konstaterade KR att den försäkrades greppförmåga inte var så nedsatt att hon inte kunde betala, hantera biljetter eller ta med sig föremål eller hålla sig fast.

Domen gällde en kvinna H, född 1962, med polyartrit, som medfört ledförändringar i händer och fötter. KR konstaterade att H bra dagar kunde gå sammanlagt upp till 2 kilometer med gånghjälpmedel i form av kryckor. I överklagandet till LR hade hon uppgett en gångsträcka om 300–500 meter. Uppgifterna i KR visade endast gångsträcka under 5 minuter och inte någon maximal gångsträcka med gånghjälpmedel. Hennes greppförmåga var nedsatt men något hinder att kunna betala eller hantera biljetter kunde inte antas föreligga. Inte heller kunde det antas att hon helt saknade möjligheter att ta med sig föremål eller hålla fast sig. Sammantaget hade det inte visats att H:s funktionshinder medförde väsentliga svårigheter för henne att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer. KR avslog därför hennes överklagande.

I KRNG:s dom den 30 oktober 2006 i mål nr 5799-05 konstaterade KR att den försäkrades resttillstånd efter fotleds- och hälbensfrakturer utgjorde ett varaktigt funktionshinder. Därefter gick KR in på ett resonemang rörande de svårigheter som uppstod pga. detta tillstånd och fann att de var väsentliga. KR synes ha gjort en sammanfattande bedömning av att den försäkrade hade långa perioder med svårläkta sår på fötterna och även andra besvär (diabetes och psykiska besvär).

Domen gällde en man W, född 1957, som till följd av komplicerade fotleds- och hälbensfrakturer i båda fötterna periodvis drabbades av fotsår. Försäkringskassan ansåg att W inte hade väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att använda allmänna kommunikationer. I KR framhöll Försäkringskassan att frågan i målet var om sårbildningen var så omfattande att W hade väsentliga förflyttningssvårigheter. KR konstaterade att W hade ett resttillstånd efter komplicerade fotleds- och hälbensfrakturer och att han därmed hade ett varaktigt funktionshinder. Han använde alltid käpp och specialskor och kunde då gå cirka 400 meter. Under långa perioder drabbades han av svårläkta sår på fötterna och dessa perioder inträffade i genomsnitt en gång per år och varade då mellan en och fyra månader. Vidare hade han även psykiska besvär. KR ansåg att W på grund av det varaktiga funktionshindret hade väsentliga svårigheter att förflytta sig själv.

Övriga domar har gällt ledbesvär med diabetes, **FÖD:s dom den 2 juni 1994 i mål nr 423-1993**, tillstånd efter hjärnskada, **KRNG:s dom den 3 maj 2006 i**

mål nr 6835-05, CP-skada och hemiplegi, **KRNS:s dom den 23 november 2007 i mål nr 3076-07**, hemipares efter stroke (se **KRNJ:s dom den 4 juli 2008 i mål nr 1435-08**) och Parkinsons sjukdom, **KRSU:s dom den 22 september 2009 i mål nr 2507-08**. KR har i dessa fall inte funnit att väsentliga förflyttningssvårigheter förelåg och beviljade inte bilstöd.

FÖD:s dom den 2 juni 1994 gällde en kvinna med diabetes och höftledsbesvär. Hon arbetade halvtid som utredare och uppbar halvt sjukbidrag. På grund av högersidiga höftbesvär hade hon svårt att använda allmänna kommunikationsmedel och att gå någon längre sträcka. Diabetesen medförde tidvis svullna fötter och ben. Hon hade även en hudsjukdom som gick i skov med påtagliga förändringar i handflator och fotsulor. FÖD konstaterade att sjukdomsbesvären i form av framför allt ledbesvär utgjorde ett varaktigt funktionshinder men att det inte gav upphov till sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer som krävdes för rätt till bilstöd.

KRNG:s dom den 3 maj 2006 gällde en kvinna, B, med tillstånd efter hjärnskada. Hon kunde gå 20–30 minuter. Hon hade beviljats bilstöd fyra gånger. För att komma till arbetet måste hon gå en längre sträcka och byta buss och då skulle hon inte orka sköta sitt arbete. KR konstaterade att B hade förlängsamman gångförmåga och nedsatt koordinationsförmåga. Hon kunde – om än långsamt och ostadigt – gå förhållandevis långa sträckor och stiga av och på bussar. Med hänsyn härtill fann KR att hennes funktionshinder inte medförde så väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand och anlita allmänna kommunikationer att hon var berättigad till bilstöd. Den omständigheten att hon tidigare befunnits ha rätt till sådant stöd och att det var besvärligt för henne att använda sig av de allmänna kommunikationsmedel som stod henne till buds ändrade inte denna bedömning.

KRNS:s dom den 23 november 2007 gällde en man, född 1966, med CP-skada och högersidig hemiplegi. LR beviljade bilstöd och Försäkringskassan överklagade LR:s dom. KR konstaterade att H hade vissa svårigheter att förflytta sig då han bar med sig packning eller när terrängen var oländig och att han hade svårt att ta sig upp på bussar, gå i trappor och orientera sig i vissa miljöer. KR ansåg dock att han inte hade väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer. Rätt till bilstöd förelåg därför inte.

KRNJ:s dom den 4 juli 2008 gällde en man J med högersidig hemipares efter stroke. Han kunde gå någon kilometer utan stöd och gånghjälpmedel. LR beviljade bilstöd och Försäkringskassan överklagade domen. KR konstaterade att J kunde gå någon kilometer och att han kunde använda allmänna kommunikationsmedel. Han hade därför inte sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer som krävs för rätt till bilstöd.

KRSU:s dom den 22 september 2009 gällde en man S med Parkinsons sjukdom. Under vissa perioder blev han stel och orörlig. Han ansåg sig inte kunna åka buss. KR instämde i LR:s bedömning att S inte uppfyllde kriterierna i 2 § b FBF. (

KRNJ:s dom den 9 december 2011 i mål nr 3848-11 gällde också en person med CP-skada men som beviljades bilstöd av FR och där KR gjorde samma bedömning som FR. Trots krycka hade hon i vissa fall svårt att gå, bl.a. på grund av problem med balansen, vilket också innebar att hon hade svårt att åka allmänna kommunikationer. Av Försäkringskassans avslagbeslut framgick inte att Försäkringskassan hade bedömt hennes svårigheter att åka allmänna kommunikationer.

Domen gällde en kvinna M, född 1992, med bilateral spastisk cerebral pares, vilket innebär att hon hade nedsatt kraft i nedre extremiteterna. Försäkringskassan avsåg ansökan om bilstöd eftersom M kunde gå 2–3 kilometer med kryckor och även klarade trappor om det fanns räcke. Försäkringskassan framhöll i FR att hon inte hade någon funktionsnedsättning i armar och händer. M uppgav att hon kunde gå 2–3 km när det var fint väder och om hon hade någon vid sin sida. Vid regn och snö måste hon ha hjälp. Balanssvårigheterna innebär att hon hade svårt att åka buss. FR ansåg att förutsättningarna för bilstöd var uppfyllda och framhöll bl.a. att M:s far hade haft bilstöd för henne tidigare och det hade inte framkommit annat än att hennes funktionsnedsättning var densamma som då han beviljades bilstöd. FR ansåg att hon hade väsentliga svårigheter att förflytta sig och att använda allmänna kommunikationer genom sina gång- och balanssvårigheter. FK överklagade och KR gjorde samma bedömning som FR.

I KRNG:s dom den 14 mars 2011 i mål nr 2802-10 beviljade KR bilstöd. I det fallet fanns ett gångtest. Den försäkrade kunde visserligen gå 200 meter men – som KR beaktade – snubblade hon efter 75 meter och hade påtagliga balansproblem.

Domen gällde en kvinna P med svaghet i vänster sida. Hon arbetade 75 % som fritidspedagog. FR beviljade bilstöd och Försäkringskassan överklagade domen. Försäkringskassan framhöll att FR enbart beaktat gångtestet och inte tillräckligt värderat övrig utredning. bl.a. att den försäkrades arbetsuppgifter innebär att hon stora delar av dagen stod och gick. P framhöll i RR bl.a. att hon var halvsidesförslamad och även hade kronisk huvudvärk och trötthet samt att hennes arbete var anpassat och hon hade möjlighet att sitta ner och vila. Gångtestet gjordes på förmiddagen och på eftermiddagen var hon tröttare med sämre balans. KR framhöll att P vid gångtestet klarade av att gå 200 meter på slät mark och 100 meter vid svag uppförbacke. Det framgick dock att hon redan efter 75 meter snubblade och hade påtagliga balansproblem. Efterhand som testet fortlöpte försämrades gångförmågan och balansen ytterligare. Mot bakgrund av vad som framkommit om P:s förhållanden fann KR vid en samlad bedömning att det var visat att hon hade sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig eller att anlita allmänna kommunikationer som krävs för rätt till bilstöd.

RFV framhöll i RFV Anser 1993:4 att RFV tolkade domarna så att personer som hade *spasticitet och balansproblem med stora gångsvårigheter* var berättigade till bilstöd.

I HFD 2012 ref 24, dom den 24 maj 2012 (Domsnytt nr 2012:67) ansåg HFD att den försäkrade med rullstol kunde klara att förflytta sig på egen hand trots att hon uppgett sig ha vissa svårigheter om väglaget inte var bra. Däremot ansåg HFD att hon, eftersom hon var rullstolsberoende, hade väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. Detta ansåg HFD gälla rullstolsberoende personer i allmänhet. HFD gick dock inte närmare in på vilka omständigheter som medförde att domstolen ansåg att väsentliga svårigheter förelåg. Det ska alltså föreligga speciella omständigheter för att en person som är rullstolsberoende inte ska beviljas bilstöd. Trots att de allmänna kommunikationsmedlen blivit mer tillgängliga för funktionshindrade personer, vilket Försäkringskassan framhöll, ansåg HFD att rullstolsberoende personer fortfarande har väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer och att de därför – i allmänhet – har rätt till bilstöd (jfr även **KRNG:s dom den 20 december 2010 i mål nr 1397-10**

(Domsnytt 2011:28)). Genom denna dom kan rullstolsberoende personer, som har ett varaktigt funktionshinder, normalt sett anses ha väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. En individuell prövning ska dock göras i varje enskilt fall. Domen visar också att kraven inte kan ställas alltför högt. HFD definierade i domen inte hur mycket/ofte en person ska använda rullstol för att anses vara beroende av rullstol.

HFD:s dom gällde en kvinna A, född 1989, med en medfödd led- och muskelskada som gjorde musklerna stela och svaga. Hon kunde gå 100–200 meter men blev då trött och fick ofta värk i höften. Hon använde då i stället rullstol utomhus. Inomhus gick hon själv. Hon kunde åka buss själv om hon inte hade någon packning. Om bussen var handikappanpassad kunde hon rulla av och på den själv och hade den trappor kunde hon lyfta rullstolen upp och ner själv. Om hon hade packning var det svårare då rullstolen kunde bli baktung och välta. Vid regn, snö eller blåst var det väldigt jobbigt för henne att ta sig fram med rullstolen, särskilt om det fanns små backar och kullar. Försäkringskassan överklagade KR:s dom att bevilja bilstöd och framhöll bl.a. följande. Frågan var om en person som – under normala förhållanden utan problem – med rullstol kunde förflytta sig på egen hand och anlita allmänna kommunikationer kunde anses ha sådana väsentliga förflyttningssvårigheter att förutsättningar för att få bilstöd var uppfyllda. Försäkringskassan framhöll bl.a. att praxis i stor utsträckning var cirka 20 år gammal och att samhället nu blivit mer tillgängligt för funktionshindrade samt att eventuell försämring inte borde påverka bedömningen (jämfört med FÖD 2410-1989). HFD framhöll följande. Det var ostridigt att A hade ett varaktigt funktionshinder. Av utredningen om hennes hälsotillstånd framgick att hon endast klarade att gå kortare sträckor och att hon inte borde överanstränga sin muskulatur eftersom det skulle kunna leda till att hennes funktionshinder förvärrades. Hon behövde därför rullstol vid förflyttning utomhus. A hade uppgett bl.a. följande om sin situation. Hon klarade att själv köra rullstolen endast om det var bra väglag, annars behövde hon hjälp. Hon kunde själv ta sig upp på den buss hon färdades, men kunde inte ta med sig någon tyngre packning. Hon hade varit mycket aktiv inom olika idrotter och hade tidigare tävlat på elitnivå. Innehav av en bil som var anpassad till hennes funktionshinder skulle göra det möjligt för henne att leva aktivt, självständigt och oberoende av andras hjälp. HFD fann att A inte kunde anses ha sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand som fordrades för rätt till bilstöd. Frågan var då om hon hade sådana svårigheter att anlita allmänna kommunikationer att hon ändå var berättigad till bilstöd. Den som är beroende av rullstol får, enligt HFD, i allmänhet anses ha väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. Det gäller även med beaktande av den tekniska utveckling som förbättrat de allmänna kommunikationsmedlens tillgänglighet. Vad som framkommit om A:s funktionshinder och situation gav inte anledning att göra en annan bedömning i hennes fall.

I KRSU:s dom den 13 september 2012 i mål nr 238-11 (Domsnytt 2012:91) kom KR, i motsats till HFD-domen ovan, till slutsatsen att en person som förflyttade sig med rullstol enbart vid längre sträckor utomhus inte kunde anses ha väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. Den försäkrade klarade i övrigt av att gå med hjälp av kryckkäpp och ibland även utan hjälpmedel. I detta fall kunde den försäkrade gå något längre sträcka än vad som var fallet i HFD-domen. Dessutom kunde han själv ta sig upp på den buss han skulle färdas med. Den försäkrade ansågs inte vara beroende av rullstol och därmed – i allmänhet – vara berättigad till bilstöd. Enligt kammarrättens mening hade han inte sådana väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer som förutsätts för rätt till bilstöd.

Domen gällde en man S, född 1959, med Multipel Skleros (MS) som led av en ökad och varierande uttröttbarhet som ledde till att hans funktionsförmåga varierade under dagen. Vid utförd gångtest på plan mark kunde han gå 470 meter på 6 minuter. I övrigt fanns det olika uppgifter om hans gångförmåga 100 – 700 meter. Han uppgav själv att han oftast förflyttade sig med rullstol men att han inte kunde ta med sig rullstolen på bussen. FR beviljade bilstöd. Försäkringskassan överklagade FR:s dom och framhöll de varierande uppgifterna som fanns om hans gångförmåga. Kammarrätten konstaterade inledningsvis att rätten till bilstöd ska bedömas med utgångspunkt i förhållandena som rådde vid ansökningstillfället. Med hänsyn tagen till den gångförmåga som förelåg vid tidpunkten för ansökan och då annat inte framkommit än att han själv kan framföra rullstolen fann kammarrätten att det inte förelåg sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand. Frågan var därför om den försäkrade hade väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. I domskälen hänvisade kammarrätten till att Högsta förvaltningsdomstolens dom gällde en person som på grund av sitt funktionshinder alltid behövde använda rullstol vid förflyttning utomhus. Men kammarrätten konstaterade att i detta fall behövde den försäkrade använda rullstol vid längre sträckor utomhus men att han i övrigt klarar av att gå med hjälp av kryckkäpp och ibland även utan hjälpmedel. Annat hade inte framkommit än att den försäkrade själv kunde ta sig upp på den buss han skulle färdas med. Mot bakgrund av det fann kammarrätten att den försäkrade inte kunde anses ha sådana väsentliga svårigheter att använda allmänna kommunikationer att han var berättigad till bilstöd.

I KRNJ:s dom den 13 december 2011 i mål nr 3373-11 uppgav den försäkrade att uppgifterna han först lämnat var felaktiga. Både FR och KR godtog senare lämnade uppgifter som styrkts av läkarutlåtanden. Till en del kan detta troligtvis delvis förklaras med den typ av funktionshinder som han hade – båda benen var förlamade, vilket sannolikt medför att det är svårt och påfrestande att gå även med kryckor. KR bedömde enbart att han hade väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand och inte om han kunde åka med allmänna kommunikationer.

Domen gällde en man S, född 1975, med ryggmärgsbräck vilket resulterat i uttalad pares i de nedre extremiteterna. Försäkringskassan framhöll i FR att S vid samtal med Försäkringskassan uppgett att han med hjälp av kryckor kunde gå en kilometer och att han med vissa besvär kunde ta sig upp på och färdas med buss. Enligt läkarutlåtande kunde S inte sig förflytta sig mer än 50 meter med hjälp av kryckor, dock inte när det var snö eller halt. Kryckbelastningen på armar och axlar medförde att han lätt fick smärtor i bröstkorgen. Han kunde inte ens med kryckor ta sig upp på buss eller tåg. FR beviljade bilstöd och Försäkringskassan överklagade och framhöll bl.a. att vad som angavs i läkarutlåtandet inte stämde med S egna uppgifter. S uppgav i KR att han var stressad vid utredningssamtalet och att hans svar blev fel. Han hänvisade till ett läkarutlåtande av habiliteringsläkare. Denne framhöll bl.a. följande. Även om det rent teoretiskt och under perfekta förhållanden skulle kunna föreligga en längre gångsträcka än 50 m saknade detta relevans. Om S skulle använda allmänna kommunikationsmedel skulle han ändå behöva ta sig till och från busshållplatser, till och från transportcentrum och vidare till sitt arbete. Detta skulle ta så lång tid och resultera i så stor utmattning att han över huvud taget inte skulle kunna arbeta. KR framhöll följande. Försäkringskassan har till grund för sin bedömning lagt de uppgifter som framkom i utredningssamtalet. S har därefter hävdade att svaren inte korrekt återspeglade hans situation och att han blev stressad vid samtalet. KR bedömde de kompletterande uppgifter som lämnats av S och hans behandlande läkare som trovärdiga. KR instämde då i FR:s bedömning att han hade sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand som avsågs i bilstödsförordningen.

RFV uppgav i RFV Anser 1993:4 s. 36 att domarna rörande *kortvuxna personer* tolkades som att kortvuxna personer (dvärgväxt – omkring 130 cm långa) normalt inte var berättigade till bilstöd och att det krävdes något mer än vissa psykiska besvär eller besvär från knä- och höftleder för att bilstöd skulle beviljas.

KRNS:s dom den 24 november 2004 i mål nr 42541-02 (Domsnytt nr 6/2004) avser en kortvuxen person. Det var här frågan om anpassningsbidrag skulle kunna beviljas för att kunna frakta en permobil som han behövde för att tanka. Frågan om han i övrigt uppfyllde förutsättningarna för rätt till bilstöd togs inte upp.

Domen gällde en man E, född 1974, som var kortvuxen – 103 cm. Han hade beviljats bilstöd 1999 och ansökte nu om anpassningsbidrag med belopp som motsvarade kostnaden för den ändring och anordning som behövdes för att han skulle kunna transportera sin permobil i bilen. Enligt Försäkringskassan angavs det vid tidigare ansökan att han redan då förflyttade sig med hjälp av permobil men trots detta skaffade han en bil utan möjlighet att transportera permobilen. KR inhämtade yttrande från RFV. RFV ansåg att ändring eller anordning på fordon som behövdes för att förflytta sig till och från fordonet, men som inte behövdes för att bruka fordonet inte kunde ge rätt till anpassningsbidrag. Beträffande tankningen ansåg RFV att hjälp kunde fås på bemannade bensinstationer. E framhöll i KR att pumparna vid bensinstationerna satt så högt att det var omöjligt för honom att tanka utan en permobil. KR fann att det var ostridigt att E utan permobil inte kunde tanka sin bil och inte annat visat än att den ändring och anordning som behövdes för att E skulle kunna medföra sin permobil var hänförlig till sådan anordning som avsågs i 9 § FBH. Vad som anförts om att han kunde få hjälp med att tanka vid bemannade bensinstationer föranledde inte någon annan bedömning. KR fann att även anordningarna syntes lämpliga med hänsyn till fordonets ålder och skick.

Smärttillstånd

RFV framhöll i RFV Anser 1993:4 s. 38 med hänvisning till FÖD 1991:5 att personer med smärttillstånd inte beviljades bilstöd om det inte kunde antas att de påfrestningar som den sökande utsattes för vid färd med allmänna kommunikationer skulle vara påtagligt mer kännbara än de som de skulle utsättas för vid färd med egen bil. Denna uppfattning kvarstår, vilket framgår **KRNJ:s dom den 10 oktober 2005 i mål nr 1013-05** och **KRNS:s dom den 28 mars 2008 i mål nr 7754-07**.

KRNJ:s dom gällde en kvinna, H, med fettvävnadsreumatism (Dercums sjukdom). Enligt läkarutlåtande hade hon värk i skelettet och var beröringsöm. Hon var muskulärt kraftlös och gick stapplande. LR beviljade bilstöd, men ordföranden var skiljaktig och ansåg beträffande beröringsproblematiken att det inte var klarlagt att denna blev så mycket mindre vid färd med egen bil jämfört med allmänna kommunikationer. H uppgav att hon utan rullstol kunde förflytta sig 50–60 meter, att hon under sämre perioder var helt rullstolsbunden, att hon inte själv kunde köra rullstolen mer än 20–30 meter och att hon inte kunde ta sig upp på buss och tåg med rullstol. KR fann att det av utredningen i målet inte framgick att H:s funktionshinder medförde sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att använda allmänna kommunikationer som förutsätts för rätt till bilstöd. Hennes egen beskrivning av förflyttningssvårigheterna föranledde ingen annan bedömning.

KRNS:s dom gällde en kvinna med whiplashskador. LR beviljade bilstöd, men ordföranden var skiljaktig och ansåg att rätt till bilstöd inte förelåg. KR framhöll att det som framkommit av utredningen i målet inte gav stöd för att den försäkrade hade sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer som avsågs i förordningen. Därvid beaktades särskilt att skakningar, inbromsningar och andra rörelser som förekom vid färd med allmänna kommunikationsmedel även förekom vid färd med egen bil samt försäkringsläkarens uppfattning att eventuellt behov av nackstöd vid resa med allmänna kommunikationer kunde lösas med en anpassad nackkrage. Rätt till bilstöd förelåg därför inte. Nämndemännen var skiljaktiga och ansåg att rätt till bilstöd förelåg.

I KRNS:s dom den 17 oktober 2006 i mål nr 113-06 (Domsnytt nr 7/2006) och KRSU:s dom den 12 december 2006 i mål nr 1566-06 beviljades bilstöd och då styrkte läkarutlåtandena att smärttillståndet var svårt och utlöstes av bl.a. kyla och beröring, vilket personerna var utsatta för vid resor i allmänna kommunikationsmedel. Smärttillståndet utlöstes inte av de skakningar och inbromsningar som själva resorna kunde förorsaka.

KRNS:s dom gällde en kvinna P, född 1969, med smärtor i vänster knä och underben. I ett läkarintyg som återropades i KR och som var utfärdat av överläkare och specialist i anestesi och smärtlindring angavs bl.a. att P led av långvarig smärta efter en komplicerad knäfraktur 1992 och att knäet fortfarande var instabilt. Det var ett komplext regionalt smärtsyndrom typ I och hon behandlades med ryggmärgsstimulerings elektrod och smärtstillande läkemedel. Smärtan och knäinstabiliteten medförde även dålig balans. Vid användandet av kryckkäppar kunde hon förflytta sig 200 m. Smärtan blev outhärdlig vid gång till allmänna kommunikationer, då hon utsattes för kyla i väntan och då hon ofrivilligt kom i kroppskontakt med fordon eller medpassagerare. Förflyttningshindren bedömdes som varaktiga. KR konstaterade att det smärttillstånd som P hade utlöstes vid väntan i kyla och av ofrivillig kroppskontakt med fordon eller medpassagerare. Sådana situationer var, enligt KR, svåra att undvika vid färd med allmänna kommunikationer. Mot bakgrund av detta och med hänsyn till P:s balansproblem och hennes beroende av gånghjälpmedel ansåg KR att hon hade sådana väsentliga svårigheter att rätt till bilstöd fanns.

KRSU:s dom gällde en kvinna L, som led av svår smärta i ljumsk- och bäckenregionen som förvärrades av kyla, blåst, stark värme och beröring. Hennes stressbenägenhet hade också ökat. Försäkringskassan medgav bifall till överklagandet i KR. Försäkringskassan angav att de i KR ingivna läkarutlåtandena visade att L hade ett varaktigt funktionshinder som medförde väsentliga svårigheter att utnyttja allmänna kommunikationer. KR beviljade bilstöd.

I KRNJ:s dom den 10 oktober 2005 i mål nr 1013-05 här hade den försäkrade – förutom ett smärttillstånd – också vissa svårigheter att gå. Den medicinska utredningen i målet syntes dock inte ha styrkt att hennes svårigheter var så allvarliga som den försäkrade själv hade uppgett.

I KRNG:s dom den 27 april 2011 i mål nr 2757-10 här var förhållandena likartade – ett smärttillstånd med vissa balanssvårigheter. Trots svårigheter att gå använde den försäkrade inte rullstol och kunde gå uppför trappan till andra våningen.

Domen gällde en kvinna A, född 1967, som hade en nervskada i vänster ben efter en operation 1993. A uppgav bl.a. att hon hade smärtor i fot, ben, knä och lår upp till ryggen. En smärtstimulator hade opererats in för att få bort

en del av smärtorna. Hon gick så litet som möjligt och bedömde att hon kanske kunde gå fem meter. Smärtorna som hon hade dygnet runt ökade vid belastning. Hon kunde ta sig upp till sovrummet på husets andra våning. Enligt läkare hade hon helt klart balanssvårigheter. Hon använde ortos och kryckkäppar och hade en rullstol som hon dock nästan aldrig använde. KR ansåg att A hade svårigheter att förflytta sig men inte sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller anlita allmänna kommunikationer som avsågs i förordningen om bilstöd.

I KRNJ:s dom den 20 september 2012 i mål nr 973-12 (Domsnytt 2012:96) fann KR att den försäkrade inte hade väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. Däremot ansågs den försäkrade ha väsentliga förflyttningssvårigheter och var därför berättigad till bilstöd.

Domen gällde en man med nedsatt kraft, känsel och muskelförtvining i vänster ben, smärtor i båda benen, i vänster axel och i lederna. Han gick med kryckkäpp. Försäkringskassan avlog den försäkrades ansökan om bilstöd. Försäkringskassan framhöll att den försäkrade kunde gå 100 meter utan att få alltför ont. Efter vila kunde han gå lika långt till. Han kunde gå i trappor om det fanns ett räcke att hålla sig i. Han kunde cykla. Hans gånghastighet var måttligt sänkt och balansen måttligt påverkad. Han kunde kliva på och av bussen men han fick ont om han satt länge. I sitt överklagande till FR anförde den försäkrade att han efter att ha gått 100 meter måste vila i fem minuter till en timme och att han på grund av dålig balans lätt ramlade. FR fann att den försäkrade både hade väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer och väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand. KR fann till skillnad från FR att den försäkrade inte kunde anses ha väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. Den huvudsakliga svårigheten med att anlita allmänna kommunikationer synes ha varit att den försäkrade inte kunde sitta någon längre stund. Denna svårighet ansåg KR inte tillräcklig för att anse att den försäkrade inte kunde anlita allmänna kommunikationer. KR höll med FR om att den försäkrade hade sådana allvarliga svårigheter att förflytta sig på egen hand att han var berättigad till bilstöd.

I KRNJ:s dom den 1 februari 2007 i mål 2691-06 framhöll KR att den medicinska utredningen inte var entydig då det gällde funktionshindret. KR beviljade ändå bilstöd. Den försäkrades smärttillstånd medförde gångsvårigheter och värk och det angavs att hon kunde ligga och vila i bilen.

Domen gällde en kvinna H med rygg- och nacksmärtor efter en trafikolycka. Hon var stelopererad i länd- och nackrygg. KR konstaterade att den medicinska utredningen inte var entydig om hur stort H:s funktionshinder var. KR utgick från ett utlåtande av distriktsläkaren. Om ryggsmärtorna ökade kraftigt kunde hon vila med sätet nedfällt i bilen. Enligt intyget kunde H i vanliga fall gå cirka 25 m och när hon var som allra bäst 100 m med rullator. Gångförmågan varierade från dag till dag men inte ens den bästa av dagar kunde hon gå till en buss och åka med den. För att lindra den värk som uppstod måste hon lägga sig hemma eller i en bil. KR ansåg att hennes funktionshinder var så stort att det medförde väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand och att anlita allmänna kommunikationer. Hon var därför berättigad till bilstöd.

Enligt **FÖD:s dom den 31 mars 1994 i mål nr 1770-1993** och **KRNS:s dom den 28 mars 2008 i mål nr 7754-07** har behov av nackstöd inte medfört rätt till bilstöd.

FÖD:s dom gällde en man med MB Bechterew. Vid hastiga knyckar som förekom vid bussåkning fick han nacksmärtor. Han hade därför behov av ett speciellt nackstöd som han kunde använda i bil. KR beviljade bilstöd och Försäkringskassan överklagade KR-domen. FÖD fann att funktionshindret inte gav upphov till sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer som krävdes för rätt till bilstöd.

Magbesvär

När det gäller magbesvär uppstår i regel endast frågan om den försäkrade kan anlita allmänna kommunikationer.

RFV kommenterade på s. 21 och 22 i RFV Anser 1991:1 och s. 18 och 19 i RFV Anser 1993:4 FÖD:s avgjorda mål som gällde personer med olika typer av magsjukdomar. Den fråga som prövades i dessa mål var om den försäkrade kunde använda allmänna kommunikationsmedel. Sammanfattningsvis framhöll RFV att personer med problem med frekventa läckage och diarréer anses berättigade till bilstöd om sjukdomstillståndet är medicinskt styrkt. Denna ståndpunkt synes inte ha ändrats i praxis.

I KRNS:s dom den 16 maj 2003 i mål nr 6609-01 och KRSU:s dom den 12 juli 2004 i mål nr 389-03 har KR beaktat frekvensen av läckage och hur stor risken var för läckage. Inte i något av målen styrkte den medicinska utredningen att frekvensen av läckage var omfattande eller att risken för läckage var stor.

KRNS:s dom gällde en man L, född 1952, med ulcerös colit och depression. Han hade opererats 1996–97. Han uppbar sjukbidrag. Han ansökte om bilstöd i november 2000. Han uppgav att han hade 6–12 diarréer per dag. I journal från Centrallasarettet i Västerås antecknades vid ett kontrollbesök i mars 2000 att han inte hade några symtom från tarmen och i februari 2001 att han mätte bra, att han var tillfälligt lösare i magen om han ätit något fett eller druckit mjölk samt att han inte verkade fått något skov i sin sjukdom och att han inte var sjuk i något annat avseende. Enligt ett läkarutlåtande i november 2001 hade han oförutsägbara häftiga diarréer 6–12 ggr per dygn. KR framhöll att den medicinska utredningen vid en sammantagen bedömning inte gav stöd för att L:s svårigheter att anlita allmänna kommunikationer var av sådan grad som förutsattes för att rätt till bilstöd skulle föreligga.

KRSU:s dom gällde en kvinna S, född 1947, med ulcerös colit. 1983 hade hon genomgått ileostomi. Hon hade tidigare beviljats bilstöd 1987 och 1995. Försäkringskassan överklagade LR:s dom att bevilja bilstöd och framhöll bl.a. att S inte behövt söka läkare under de senaste sex-sju åren. S uppgav i KR att hon försämrats genom allt tätare läckage, inflammationer, blödningar och flöden. Detta klarade hon genom att byta bandage oftare och ha en ineliggande kateter med kran. KR konstaterade först att det förhållandet att en person vid en tidigare prövning beviljats bilstöd inte automatiskt medförde att personen vid en ny prövning hade rätt till bilstöd. KR fann att den medicinska utredningen i målet (fyra läkarutlåtanden) inte medgav någon säker slutsats om frekvensen av eller risken för läckage. De tre första läkarutlåtandena gav snarast vid handen att hennes problem var sporadiska. Det fjärde läkarutlåtandet gav visserligen en något annan bild av hennes stomi men kunde inte sägas ge tillräckligt stöd för slutsatsen att hennes läckage var så frekventa eller att risken för läckage var så påtaglig att hon hade väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. Inte heller i övrigt gav utredningen vid handen att hennes problem var av

den art och omfattning att de medförde väsentliga svårigheter för henne att anlita allmänna kommunikationer.

KRSU:s dom den 11 februari 2009 i mål nr 1261-08 gällde även den varaktigheten av magbesvär. I det målet fann KR att den försäkrades svårigheter att anlita allmänna kommunikationsmedel var varaktiga och väsentliga.

Blödarsjuka

FÖD hade i dom den 16 mars 1992, FÖD 1992:7, beviljat en person med svår form av blödarsjuka bilstöd. Domen kommenterades i RFV Anser 1993:4. I det fallet drabbades personen åtminstone någon gång i månaden av en blödning, som ofta drabbade fotled eller knä. Personen måste då använda kryckor eller rullstol. Även kryckgång kunde ge upphov till blödningar i hand-, armbågs- och axelled. RFV tolkade domen så att FÖD beaktat risken för ledblödningar och alltså delvis beviljat bilstöd i förebyggande syfte.

I **FÖD 1995:15, dom den 13 mars 1995** hade personen en moderat form av blödarsjuka och hade ont i fötter och ben. Den försäkrade klarade dock att arbeta i – såvitt man kan bedöma – relativt rörliga arbeten.

Domen gällde en person med moderat form av blödarsjuka. På grund av sjukdomen saknade han full rörlighet i fotlederna och hade ständiga smärtor i fötter och ben. Han arbetade dels som personlig vårdare, dels inom barnomsorgen. FÖD fann att sjukdomsbesvären i form av framför allt ledbesvär, arthropati, till följd av blödarsjuka – diagnostiserad som hemofili B i moderat form – utgjorde ett varaktigt funktionshinder som dock inte medförde väsentliga svårigheter för den försäkrade att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationsmedel.

KRSU:s dom den 14 september 2006 i mål nr 447-08 gällde barn – en pojke cirka 15 år – som, förutom Downs syndrom, måttlig autism och måttlig utvecklingsstörning, även hade blödarsjuka. KR konstaterade att ambulanstransporter i akuta lägen, enligt läkarintyg, var att rekommendera. Tillgång till bil hade då inte underlättat situationen. Bilstöd beviljades inte.

Domen gällde en pojke, P, född 1991, med Downs syndrom, måttlig autism och måttlig utvecklingsstörning och blödarsjuka. Han hade inga gångsvårigheter. Han var inte aggressivt utåtagerande men kunde reagera med passivitet och inåtvändhet. Han reagerade med panik och ångest vid blödningar och då kunde man inte utnyttja allmänna kommunikationer. KR konstaterade att det beträffande blödarsjukan kunde uppkomma akuta lägen men då var ambulanstransporter att rekommendera vilket framgick av läkarintyg. KR fann därför att P:s blödarsjuka inte i sig berättigade till bilstöd. KR framhöll vidare att det av RÅ 1995 not. 330 (dom nr 70) framgick att utvecklingsförsening, epilepsi och autism hos underårigt barn kunde berättiga till bilstöd, dock att detta måste framgå av läkarutlåtande. KR fann att det endast av vad förälder anfört, men däremot inte genom läkarutlåtanden framgick att det var förenat med väsentliga svårigheter att använda sig av allmänna kommunikationer. Inte heller sammantaget med vad som framgick om blödarsjukan och vad som i övrigt framkommit i målet förelåg, sådana särskilda svårigheter att anlita allmänna kommunikationer att rätt till bilstöd förelåg.

Överkänslighet – förutom elöverkänslighet

Då det gäller överkänslighet gäller frågan i regel om den försäkrade kan använda allmänna kommunikationer.

RFV framhöll på s. 9 och 10 i RFV Anser 1993:4 följande. FÖD hade i två mål avslagit ansökan om bilstöd och i två mål beviljat bilstöd till personer med astma. Personerna i de två senare målen hade svår astma. RFV hade i en uppföljningsrapport om bilstöd (RFV Anser 1992:9) tolkat domarna så att astman skulle vara synnerligen svår för att en person skulle ha rätt till bilstöd. RFV anförde sammanfattningsvis att FÖD:s praxis var restriktiv då det gällde rätten till bilstöd för personer med astmatiska besvär. Detta får anses gälla överkänslighet över huvud taget och KR:s bedömning i de nu aktuella domarna motsäger inte denna uppfattning. Se **FÖD:s dom den 11 juli 1994 i mål nr 36-1991** och **KRNG:s dom den 21 maj 2012 i mål nr 1418-11 (Domsnytt nr 2012:61)**.

FÖD:s dom gällde en kvinna P med astma och hyperreaktiva luftrör. Astman utlöstes lätt av bl.a. ansträngning, rå luft, starka lukter, fjäder, katt och damm. Hon uppbar halvt sjukbidrag. Hon hade behov av ständig medicinerings och hade även ett flertal gånger behövt akutvård på sjukhus. RFV framhöll i FÖD att P kunnat motionera och cykla under senare tid. FÖD fann att P hade ett varaktigt funktionshinder som medförde svårigheter att anlita allmänna kommunikationer men att dessa svårigheter inte kunde anses vara så väsentliga som krävs för rätt till bilstöd.

KRNG:s dom gällde en kvinna S, född 1958, med sensorisk hyperaktivitet – doftöverkänslighet. Enligt läkaren hade hon en svår grad av sensorisk hyperaktivitet som ledde till besvärande konsekvenser vid exponering för irriteranter och som också kunde vara arbetshindrande under flera dygn. Symtomen utlöstes när hon exponerades för olika irriteranter som starka dofter, dammrika miljöer, kemikalier och liknande. Enligt läkaren hade – till skillnad från astma och allergi – läkemedel inte någon effekt på tillståndet. FR ansåg att rätt till bilstöd förelåg. KR framhöll med hänvisning till prop. 1987/88:99 s. 17 följande. I den medicinska utredningen beskrevs S besvär som irritation i ögon och näsa. Det angavs även att hon hade andningsbesvär som kunde ge tungandning, känsla av syrebrist och liknande andningsproblem. Dessa besvär ansåg KR inte vara så allvarliga att de var att jämföra med svåra astmatiska besvär eller andra liknande allvarliga tillstånd. S hade också uppgett att hon blev sängliggande i flera dagar efter att hon hade exponerats för irriteranter. Läkaren hade angett att patienter med svåra besvär ofta hade en allmän utslagenhet som kunde sitta i från timmar till dygn. Den medicinska utredningen innehöll dock inte någon närmare beskrivning av på vilket sätt och i vilken omfattning S hade besvär av allmän utslagenhet. Sammanfattningsvis ansåg KR att den medicinska utredningen i målet inte gav stöd för att den försäkrades besvär innebar sådana väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationsmedel som krävs för rätt till bilstöd.

Det finns få fall som rör rätt till bilstöd för personer med hudsjukdom. Ett sådant är dock **KRNS:s dom den 1 november 2005 i mål nr 3371-05**. I detta fall var den försäkrade känslig för starka dofter, damm och kvalster vilket medförde eksem. FK hade i detta mål framhållit att resorna endast hade marginell betydelse för den försäkrades sjukdomsbesvär. KR beaktade dock inte denna invändning utan ansåg att rätt till bilstöd förelåg. Den omständigheten att en person även då han eller hon inte färdas med allmänna

kommunikationer kan vara utsatt för faktorer som är olämpliga kan inte medföra att rätt till bilstöd inte föreligger. Det framgick inte närmare av domen vilka svårigheter som uppstod om hon utsattes för starka dofter m.m. Enligt försäkringsläkaren skulle hon – om hon använde allmänna kommunikationer – inte kunna undvika exposition för allergener som skulle kunna medföra att hon blev arbetsförmögen.

Domen gällde en kvinna H, född 1961, med svårt atopiskt eksem och kontaktallergi. Hon arbetade heltid som skolvärdinna. Hon fick bilstöd 1996. Hon hade svårt att tåla exponering för starka dofter, damm och djurkvalster. Försäkringsläkaren fann det medicinskt indicerat att H använde egen bil för transporter eller att det snarare var en nödvändighet för att hon skulle vara i arbete. Vid användandet av allmänna kommunikationer kunde den försäkrade inte undvika exposition för allergener som hotade att göra henne arbetsförmögen. LR beviljade bilstöd. Försäkringskassan överklagade och framhöll bl.a. att problem uppstod dagligen och inte endast vid färd med allmänna kommunikationsmedel samt att resorna endast hade marginell betydelse för H:s sjukdom. KR fann i likhet med LR att H på grund av varaktigt funktionshinder hade väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer och att hon tillhörde personkrets 1 i 5 § FBH, varför rätt till bilstöd förelåg.

Elöverkänslighet

Vetenskapligt stöd för samband mellan elektromagnetiska fält och sjukdomsbesvär kan inte anses föreligga. Ansökan om bilstöd bör inte avslås på denna grund och bilstöd kan i vissa fall beviljas. Enligt Försäkringskassans vägledning om Bilstöd kan överkänslighet för el eller strålning medföra att en person anses ha väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer om besvären är mycket allvarliga och frekventa, se avsnittet Svårighet att vistas i offentliga miljöer. Det krävs då ett omfattande medicinskt underlag som visar att den försäkrade får sjukdomsbesvär av elektromagnetiska fält och att dessa sjukdomsbesvär är varaktiga trots rehabiliteringsåtgärder. Om man anser att den försäkrade har väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer på grund av elöverkänslighet uppstår dock frågan om användandet av bil medför att den försäkrade inte utsätts för elektromagnetiska fält (Jfr **KRNG:s dom den 25 november 2002 i mål nr 2245-2001**).

RÅ 1995 not. 339 (den 13 november 1995) kommenterades på s. 24 i RFV Anser 1998:8. RFV ansåg att elöverkänslighet i vart fall under de förhållanden som var rådande i det fallet inte medförde rätt till bilstöd. RFV framhöll att möjligen ansåg RR att elöverkänslighet inte kunde bedömas vara så varaktigt att det grundade rätt till bilstöd.

Domen gällde en person L, som var överkänslig för el. Han uppgav att det var omöjligt för honom att nyttja kommunala färdmedel och att han var helt beroende av en egen elsanerad bil. LR fann att L pga. sina besvär inte hade ett så varaktigt funktionshinder att det gav upphov till väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer och att han därför inte var berättigad till bilstöd. KR delade LR:s bedömning och RR fastställde KR:s dom.

I KRNG:s dom den 10 juni 1998 i mål nr 444-1998 ansåg Socialstyrelsen i sitt yttrande att trots att något vetenskapligt stöd inte förelåg för att det skulle finnas samband mellan elektromagnetiska fält och olika symtom borde handikappstöd beviljas om behov av sådant stöd förelåg. KR gick på den linjen förutom i det målet, även i andra mål – se **KRNJ:s dom den 15 maj 2002 i mål nr 2644-2001** och **KRSU:s dom den 8 juli 2005 i mål nr 3135-03 (Domsnytt nr 4/2005)**.

KRNG:s dom gällde en kvinna, G, som led av uttalad elallergi. Hon bodde i en bostad som var totalsanerad från elektricitet. Hon arbetade halvtid på Försäkringskassan. Hon hade 1993 köpt en 13 år gammal bil som sanerats från elektricitet. Den var nu för gammal och måste bytas ut. LR beviljade bilstöd. Ordföranden var skiljaktig och ansåg att G inte var berättigad till bilstöd. FK överklagade domen. Socialstyrelsen hade i ett i målet avgivet yttrande framhållit bl.a. följande. Samband mellan exponering för elektromagnetiska fält och olika symtom är inte medicinskt vetenskapligt klarlagt. Transport i elsanerad bil syntes vara avgörande för att G skulle kunna fortsätta sin halvtidstjänstgöring. Socialstyrelsen ansåg att G uppfyllde kraven i förordningen om bilstöd. Hennes symtom hade funnits sedan 1970-talet och hennes handikapp torde efter den långa observationstiden kunna betecknas om bestående och i vart fall beräknas bestå under den tid som en bil skulle användas, dvs. omkring sju år. Att ett orsakssamband mellan exponering för elektromagnetiska fält och G:s olika arbetshindrande symtom inte kunde bevisas med nuvarande kunskap fick enligt Socialstyrelsen inte leda till att hon undanhölls det handikappstöd hon var i behov av. KR fann vid en helhetsbedömning att utredningen i målet visade att G hade ett varaktigt funktionshinder som gav upphov till väsentliga svårigheter att förflytta sig utan att ha tillgång till elsanerad bil. Rätt till bilstöd förelåg därför. RFV överklagade men RR beviljade inte PT.

KRNJ:s dom gällde en kvinna G, som var överkänslig för elektricitet. Hon fick besvär av elmiljön i vanliga bilar, bussar och tåg och från mobiltelefoner. Försäkringskassan medgav i LR den försäkrades yrkande och LR fann inte skäl att frångå parternas överensstämmande uppfattning. RFV överklagade LR:s dom och åberopade rättsfallet RÅ 1995 not. 339 (dom nr 56). KR framhöll följande. Det av RR åberopade rättsfallet hade överlämnats till RR för prövning enligt p. 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (1993:574) om upphävande av lagen (1978:28) om FÖD. Försäkringskassans medgivande var föranlett av utgången i mål nr 444-1998 (dom nr 57). Förhållandena beträffande den person som var aktuell i det målet hade påtagliga likheter med G:s förhållanden, låt vara att personen i det fallet förvärvsarbetade (halvtidsarbete) och såvitt framgick av domen, inte uppvisade G:s överkänslighet för solljus. KR i Göteborg hade också inhämtat yttrande från Socialstyrelsen, som instämt i LR:s bedömning och RFV hade överklagat KR:s dom men RR hade inte meddelat prövningsställstånd. KR fann sammanfattningsvis att G hade ett varaktigt funktionshinder som gav upphov till väsentliga svårigheter att förflytta sig utan att ha tillgång till en elsanerad bil och avsåg därför RFV:s överklagande. Rätt till bilstöd förelåg alltså.

KRSU:s dom gällde en kvinna L-M, född 1963. Hon uppgav bl.a. att inte heller bilar var besvärsfria för henne på grund av att de hade elektronisk kringutrustning och tändsystem och det som fungerade bäst var äldre dieselbilar fram till slutet av 1980-talet med avstängd fläkt samt vissa äldre bensinbilar från samma period. LR konstaterade att samband mellan exponering för elektromagnetiska fält inte föreföll vara medicinskt eller vetenskapligt styrkt. Oavsett hur det förhöll sig fanns det dock som regel inte anledning att ifrågasätta en patients upplevelse av symtom till följd av sådan exponering. LR fann att det var utrett att L-M hade ett funktionshinder som bestod av att hon upplevde svåra balansrubbingar, yrsel m.m. när hon vistades i vissa miljöer där det förekom elektromagnetiska fält, t.ex.

tåg. Om hon hade fog för den upplevelsen kunde LR på befintliga underlag inte uttala sig om. Funktionshindret torde dock vara i huvudsak detsamma oavsett hur välgrundad L-M:s övertygelse var. Om man hypotetiskt tänkte sig att hon inbillade sig att exponeringen från elektromagnetiska fält påverkade henne negativt fick frågeställningen vissa likheter med vad som gällde beträffande personer med bussfobi etc. Det fick anses utrett att funktionshindret var varaktigt och medförde väsentliga svårigheter för L-M att anlita allmänna kommunikationer. KR gjorde samma bedömning som LR. Två domare (ett kammarrättsråd och en nämndeman) var skiljaktiga och ville med hänvisning till RÅ 1995 not. 339 (dom nr 56) att RFV:s överklagande skulle bifallas.

I KRNG:s dom den 25 november 2002 i mål nr 2245-2001 konstaterade KR att det saknades vetenskapligt underlag som visade att elektromagnetiska fält skulle ha några hälsoeffekter vid färd med allmänna trafikmedel. Detta ställningstagande var alltså begränsat till just allmänna kommunikationer, och i det fallet hade det konstaterats att det inte fanns någon påvisbar exponering från elektromagnetiska fält i spårvagnar och bussar. KR beaktade i det fallet alltså inte att den försäkrade ansåg sig få sjukdomsbesvär då hon åkte med allmänna kommunikationer.

Domen gällde en kvinna A som uppgav sig inte kunna använda allmänna kommunikationer på grund av dels elektromagnetiska fält i bussar och spårvagnar, dels att andra passagerare använde mobiltelefoner. LR beviljade bilstöd. LR hänvisade därvid till tidigare dom och till att RR inte beviljat prövningstillstånd för RFV då det gällde den domen samt till att omständigheterna i detta mål i allt väsentligt överensstämde med förhållandena i det målet. RFV överklagade LR:s dom och framhöll bl.a. att enligt skyddsinspektör vid Göteborgs Spårvägar fanns det inte någon påvisbar exponering från elektromagnetiska fält i spårvagnar och bussar samt att vetenskapligt stöd saknades för ökad risk för ohälsa vid användning av mobiltelefon. KR fann att något vetenskapligt underlag som visade att elektromagnetiska fält skulle ha några hälsoeffekter vid färd med allmänna trafikhjälpmedel inte fanns. Inte heller fanns det stöd för att medpassagerares användning av mobiltelefoner skulle ha en sådan påverkan. KR fann därför att inte kunde anses klarlagt att rätt till bilstöd förelåg.

I KRNG:s domar meddelade den 11 juli 2007, i mål nr 530-07 och 1229-07 fann KR att rätt till bilstöd inte förelåg på grund av exponering för elektromagnetiska fält, eftersom det inte fanns något vetenskapligt stöd för samband mellan elektromagnetiska fält och objektivt påvisbara hälsoeffekter. KR ansåg att bilstöd ändå kunde beviljas på grund av återopad elöverkänslighet om det förelåg särskilda förhållanden, men att några särskilda förhållanden inte förelåg i dessa fall.

Målet nr 530-07 gällde en kvinna född 1957. Hon besvärades av det ökade antalet mobiltelefoner och även av kemikalieöverkänslighet och doftöverkänslighet. Exponering för elektromagnetiska fält medförde besvär av inre frossa, darrningar, krypningar, koncentrationssvårigheter, hetta och rodnad i huden och influensaliknande värk. Målet nr 1229-07 gällde en kvinna född 1953. Hon uppgav att hon besvärades av elektromagnetiska fält i allmänna kommunikationsmedel och även av att många använde mobiltelefon. Vid exponering för el blev hon rödflammig och vid ökad exponering fick hon muskel- och ledvärk, yrsel och minnessvårigheter. Eftersom transporter till och från arbetet krävde så mycket av henne klarade hon bara att arbeta halvtid. Rehabiliteringen hade dock varit framgångsrik efter en rad olika åtgärder där elsanering av bostad och arbete

haft stor betydelse (hon hade tidigare beviljats bilstöd pga. elöverkänslighet). KR hänvisade i målen till en WHO-rapport från 2006 som fanns i Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskaps 4:e årsrapport. WHO-rapporten poängterade att alla elöverkänsliga hade reella symtom och ohälsa, men att vetenskapligt stöd saknades för att besvären orsakades av elektromagnetiska fält och att det inte fanns stöd för att minskad exponering för elektromagnetiska fält skulle innebära en minskning av symtom hänförliga till elektromagnetiska fält. KR framhöll att det saknades skäl att frånga de bedömningar som gjorts i WHO-rapporten, vilket ledde till slutsatsen att det utifrån hittillsvarande vetenskaplig forskning inte fanns något belägg för att exponering för elektromagnetiska fält gav objektiva påvisbara hälsoeffekter. Detta gällde även för exponering vid kollektivresor. Denna exponering kunde därför inte i sig anses orsaka ett funktionshinder som gav väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer. Den i målet föreliggande utredningen visade inte att det i den försäkrades fall fanns sådana särskilda förhållanden att hon på grund av återopad elöverkänslighet ändå kunde anses ha sådana väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer som krävdes för rätt till bilstöd. RR har inte beviljat PT.

Domarna från 2007 har överklagats till RR som inte beviljat prövningstillstånd. Som stöd för att bevilja bilstöd kan numera alltså inte hävdas att RR inte beviljat prövningstillstånd.

Psykiska besvär

Det är viktigt att vid varje bilstödsansökan på nytt utreda det medicinska tillståndet. I **KRNS:s dom den 11 maj 2007 i mål nr 2982-06** fann KR att det utifrån utredningen angående funktionshindret och den inverkan detta hade på den försäkrades förflyttningsmöjligheter inte var klarlagt att han uppfyllde det grundläggande kravet för rätt till bilstöd. Den medicinska utredningen var alltså för dålig och i detta fall borde sökanden ha ingett fler läkarutlåtanden. Det var dock enligt läkare numera tveksamt om den försäkrade över huvud taget var lämplig att köra bil.

Domen gällde en man F, född 1957, som 1989 och 1996 beviljats bilstöd. Sökanden skickade inte in några läkarutlåtanden. Försäkringsläkare och docent i psykiatri framhöll efter att ha tagit del av journaler från läkarbesök åren 2001–2006 att F hade en tydlig psykisk sjukdom och att hans lämplighet att framföra bil (ha körkort) med fog kunde ifrågasättas. KR framhöll att det av intygen framgick att F:s tidigare diagnoser och behandling hade omvärderats och att ingivna läkarintyg inte på ett tillräckligt klarläggande sätt belyste hans funktionshinder och vilken inverkan detta hade på hans förflyttningsmöjligheter. Det kunde inte anses styrkt att F uppfyllde det grundläggande kravet för rätt till bilstöd.

I de tidigare rättsfallsöversikterna kommenterade RFV domar som behandlade rätten till bilstöd för personer med psykiska besvär (RFV Anser 1991:1 s. 17–19 och 1993:4 s. 15). Beträffande personer med fobiska besvär drog RFV den slutsatsen att rätt till bilstöd förelåg enligt FÖD:s bedömning då en person hade objektivt konstaterade fobiska besvär samt en dokumenterad långvarig kontakt med sjukvården och vars sjukdomsbesvär av läkare bedömts som varaktiga. Några domar som innebär att detta synsätt inte längre skulle gälla har inte framkommit.

Jfr även **KRNG:s dom den 30 januari 2004 i mål nr 4492-03** och **KRSU:s dom den 17 mars 2011 i mål nr 2795-09** under avsnittet Varaktighet. I dessa fall bedömdes att de försäkrades besvär inte var varaktiga. I **KRSU:s dom den 17 mars 2011 i mål nr 2795-09** framhöll KR att den försäkrades svårigheter att använda allmänna kommunikationer skulle kunna komma att förbättras av den behandling som pågick.

Yrsel m.m.

I **KRNG:s domar den 6 mars 2007 i mål nr 1898-06** och **den 15 mars 2006 i mål nr 3812-05** beviljades bilstöd främst på grund av besvär med yrsel och illamående. I båda fallen konstaterade KR att de försäkrade inte kunde anlita allmänna kommunikationer.

KRNG:s dom den 6 mars 2007 gällde en kvinna W med hjärnskada som medförde yrsel, balanssvårigheter, falltendens, rörelsesjuka och svåra reaktioner på starka lukter. Hon kunde förflytta sig på egen hand, gå och cykla, men inte använda allmänna kommunikationsmedel. Om hon åkte buss eller spårvagn drabbades hon av yrsel och rörelsesjuka och det tog oftast flera timmar innan dessa besvär gick över. En läkare som hördes i LR uppgav att W hade en bestående skada på centrala nervsystemet som medfört att hon tappat kontrollen över olika funktioner. Hennes väsentliga förflyttningssvårigheter berodde framför allt på överkänsligheten som bl.a. ledde till illamående. KR konstaterade att prövningen gällde om W kunde resa kollektivt utan väsentliga svårigheter. KR fann att W:s hjärnskada orsakade störningar av olika slag som varierade och även påverkades av hennes medicinering. Vissa av hennes funktionshinder syntes vara sällsynta och komplexa där kunskapen grundad på medicinsk forskning saknades. Även med beaktande av detta och det faktum att hon till viss del klarade av resor med spårvagn och att cykla ansåg KR att hennes uppgifter förtjänade tilltro och att det som hon uppgav vann stöd i den medicinska utredningen. KR ansåg att W hade sådana väsentliga svårigheter att använda allmänna kommunikationer som avses i 2 § FBF.

KRNG:s dom den 15 mars 2006 gällde en kvinna MG med post-kontusionellt syndrom, pisksnärtskada, fibromyalgisyndrom, migrän, synrubbningar, fallrisk, illamående och frekventa kräkningar. Hon uppgav att hon inte på egen hand kunde ta sig till brevlådan cirka 130 meter från huset. KR fann att det knappast kunde förväntas att någon som hade med sig plastsydd och påsar på grund av risk för plötsliga kräkningar, vilket G uppgav att hon hade, skulle kunna resa med allmänna kommunikationsmedel. Därtill kom besvär med yrsel, synrubbning och nedsatt gångförmåga. Hon körde inte själv utan det gjorde hennes make. Hennes möjligheter att under färd på olika sätt försöka undvika eller minska smärta och illamående borde därför vara minst lika stora vid resa med bil som vid resa med allmänna kommunikationsmedel. KR fann att MG hade sådana väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationsmedel som krävs för rätt till bilstöd.

Hjärtsjukdom

I **FÖD:s dom den 30 september 1993 i mål nr 1419/19:3** gjorde FÖD bedömningen utifrån vad läkaren uppgett och inte efter vad den försäkrade själv uppgav. Läkaren bedömde att den försäkrade kunde använda allmänna kommunikationer.

Domen gällde en man H, född 1940, med hjärtbesvär i form av andnöd, hjärtklappning och trötthet vid minsta fysiska ansträngning. Som diagnos angavs dilaterad kardiomyopati. Enligt läkarutlåtande borde H kunna klara en klart längre förflyttning än de 100–150 m som han själv angav att han klarade. Läkaren ansåg att han även kunde använda allmänna kommunikationer. FÖD åberopade vad läkaren anförde och fann att den medicinska utredningen visade att de svårigheter som H hade att förflytta sig på egen hand och att anlita allmänna kommunikationer inte var så väsentliga att han kunde betraktas som handikappad i den mening som avsågs i förordningen.

Försämring

En försäkrad kan under processen försämrans så att han eller hon blir berättigad till bilstöd.

Av **FÖD:s dom den 28 december 1993 i mål nr 450-1993** framgår att domstolen i ett sådant fall kan bevilja bilstöd i stället för att skicka målet till Försäkringskassan för ny prövning eftersom det gäller en engångsersättning utan anknytning till någon viss tidpunkt eller tidsperiod. Det måste då stå klart att samtliga förutsättningar för rätt till bilstöd är uppfyllda.

Domen gällde en man L, med diabetesneuropathi i armar och ben. FÖD framhöll att L:s sjukdomsbesvär förvärrats betydligt och att det nu framgick att han på grund av besvär i fötterna periodvis inte kunde gå och att han ordinerats rullstol för förflyttningar inomhus och för längre förflyttningar utomhus. Han hade svårt att gå längre sträckor. Hans gångsvårigheter hade blivit så betydande att de ”numera” fick anses medföra väsentliga svårigheter för honom att förflytta sig och att anlita allmänna kommunikationer. På grund härav och då sjukdomsbesvären fick antas bli bestående skulle han anses som handikappad i den mening som avses i förordningen. FÖD framhöll att det knappast gick att bestämma en exakt tidpunkt från vilken S skulle anses som handikappad i bilstödsförordningens mening men i vart fall när ett läkarutlåtande skrevs, vilket getts in efter Försäkringskassans och KR:s prövning. Det var dock inte nödvändigt att visa målet åter till Försäkringskassan för förnyad prövning, eftersom bilstöd utgavs som engångsersättning utan anknytning till en viss tidsperiod eller en i författning stadgad tidpunkt. Då förutsättningarna för bilstöd även i övrigt var uppfyllda bifölls ansökan.

I **KRNS:s dom den 14 februari 2011 i mål nr 4210-10 och 6434-10** här försämrades den försäkrade avsevärt under 2010. KR återförvisade då målet till Försäkringskassan som skulle pröva om övriga förutsättningar förelåg för att bilstöd skulle kunna beviljas.

Domen gällde en man, B, med reumatism, som arbetade heltid som receptionist/kontorist när han i september och november 2008 ansökte om bilstöd. Han hade beviljats bilstöd i januari 1999. LR avtog B:s överklaganden i dom den 17 maj 2010 och den 22 oktober 2010 på grund av att han inte hade sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att färdas med allmänna färdmedel på sätt som krävs för att få rätt till bilstöd. I KR framhöll B att han inte kunde gå längre än 30 m, att han gick med käpp hela tiden och att han hade mycket svårt att gå uppför trappor. Försäkringskassan ansåg att B till följd av ett varaktigt funktionshinder hade väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand. Målet borde dock återförvisas till Försäkringskassan för prövning av om förutsättningar i övrigt för rätt till bilstöd förelåg. KR fann att det var ostridigt att de

medicinska kraven för rätt till bilstöd var uppfyllda. KR återförvisade målen till Försäkringskassan för prövning av övriga förutsättningar för bilstöd.

Dessa domar gällde försämringar under processen. Beträffande frågan om bilstöd kan beviljas för att funktionshindret inte ska försämras har FÖD i mål nr 2410/89 uttalat att det saknas lagligt stöd för att bevilja bilstöd i syfte att förebygga framtida förflyttningssvårigheter. Målet gällde en person som – enligt läkarutlåtande – inte borde överanstränga sin opererade höft. Vid tiden för beslutet hade den försäkrade inte väsentliga förflyttningssvårigheter.

RFV konstaterade dock i RFV Anser 1993:4 att FÖD i flera mål beviljat bilstöd i förebyggande syfte – cystisk fibros (FÖD 1991:30 II och mål nr 712/91), blödarsjuka (FÖD 1992:7), benskörhet (mål nr 697/90) och infektionskänslighet (mål nr 190/90). Försäkringskassan anser att det i dessa mål inte är fråga om bilstöd i förebyggande syfte utan att det finns påtagliga och näraliggande risker för att den sjukdom som den försäkrade redan har ska försämras. Den försäkrade har redan väsentliga förflyttningssvårigheter pga. sin sjukdom även om dessa inte är kontinuerliga.

En försämring som inträffar efter att en åldersgräns passerats kan dock inte beaktas. (Jfr **KRNJ:s dom den 14 juni 2011 i mål nr 3511-10 (Domsnytt 2012:52)**).

Barn med funktionshinder

Beträffande barn och ungdomar gäller bedömningen ofta om funktionshindret är varaktigt.

I dessa fall ska man pröva om föräldern (eller en person som kan likställas med förälder) behöver ett fordon för att förflytta sig tillsammans med barnet. (52 kap 11 § SFB)

Huvudsakligen somatiska besvär

I **FÖD:s mål 1993:8, den 15 april 1993** ansåg FÖD att astman och allergin var varaktiga – att det hade skett en stabilisering var tecken på att funktionshindret fanns kvar och därför var varaktigt – en kanske något svårförståelig motivering, dvs. den omständigheten att en stabilisering ägt rum skulle alltså innebära att funktionsnedsättningen är varaktig. Domen meddelades fyra år efter att ansökan om bilstöd inlämnats. I medicinska intyg och yttranden framkom, det senaste utfärdat 1992, att besvären kommer att kvarstå ytterligare några år. Det som fick betydelse vid bedömningen av rätten till bilstöd var att astmabesvären inte avklingat utan kvarstod fyra år efter att ansökan hade lämnats in och vikt lades vid vad som framkom i den medicinska utredningen beträffande varaktigheten.

Domen gällde frågan om en 4-årig pojkes astma- och allergisjukdom kunde anses varaktig. Föräldern uppgav att barnet reagerade med kraftig astma vid kontakt med djur och parfym, pälsar, dunjackor och röklukt. Han gick i en klass där alla barn kom från djur- och rökfria hem. I FÖD förelåg utlåtande från medicinskt sakkunniga. Enligt ett utlåtande var allergin och astman av ovanligt svår karaktär. FÖD framhöll bl.a. följande. Barnets tillstånd hade

på senare år stabiliserats. En bidragande orsak var de allergiserande och allergiundvikande åtgärder som föräldrarna vidtagit i såväl hem som skola, en annan var medicineringen. Trots denna förbättring kunde akuta besvär utlösas hos barnet vid färd med allmänna kommunikationer. Även om hans tillstånd på senare år förbättrats borde denna omständighet inte tillmätas avgörande betydelse vid bedömningen av om funktionshindret skulle anses varaktigt utan fick snarare ses som en bekräftelse i efterhand på att barnet astmabesvär inte avklingat utan kvarstod, dock med ett lägre inläggningsbehov. FÖD fann vid en samlad bedömning av det medicinska materialet i målet att barnets funktionshinder var varaktigt i den mening som avses i förordningen om bilstöd till handikappade och att det medförde väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationsmedel. Rätt till bilstöd förelåg därför.

KRSU:s dom den 22 februari 2000 i mål nr 1312-1998 gällde ett smärttillstånd som ansågs vara kroniskt men det bedömdes att en förbättring troligen skulle komma att ske. Att flickan ibland kunde åka buss stödde kanske uppfattningen att en förbättring kunde ske.

Domen gällde en flicka, född 1983, som led av ett svårt smärttillstånd i höfterna, knäna och fotlederna. KR konstaterade att besvären debuterade för snart sex år sedan och kvarstod i princip oförändrade. Sjukdomen gick i skov och flickan var under vissa perioder sängliggande på grund av smärtorna för att under andra perioder vara så pass bra att hon klarade att åka buss till och från skolan. I det medicinska materialet uttalades att smärtorna var kroniska men att en förbättring troligtvis skulle komma att ske på sikt dock att tidsperspektivet var osäkert. Vid en samlad bedömning kunde utredningen inte anses ge vid handen att hon varaktigt hade sådana förflyttningssvårigheter som krävdes för rätt till bilstöd.

KRNG:s dom den 24 april 2009 i mål nr 4978-08 gällde en flicka med protes och KR fann då att funktionshindret var varaktigt men inte de väsentliga förflyttningssvårigheterna. FK hade i målet framhållit att många personer som genomgått amputation av lårben kunde återfå betydande gångförmåga. I detta fall ansåg KR alltså att de väsentliga förflyttningssvårigheterna inte var varaktiga.

Domen gällde en flicka, född 1995, som amputerat vänster underben ovanför vänster knä. Hon hade protes. Hon hade också svår njursjukdom, som lett till njurtransplantation. Genom njurtransplantationen reducerades hennes trötthet och infektionskänslighet. FK ansåg att det inte i "nuläget" gick att bedöma varaktigheten av förflyttningssvårigheterna. LR beviljade bilstöd och FK överklagade och framhöll att det inte var generellt klarlagt att personer som gått igenom en amputation fick bestående förflyttningssvårigheter. KR fann att funktionshindret var att betrakta som varaktigt men att det inte var visat att de väsentliga svårigheterna att förflytta sig på egen hand eller att anlita allmänna kommunikationer skulle komma att bestå under så lång tid som förutsätts för rätt till bilstöd. Rätt för bilstöd förelåg därför inte.

Huvudsakligen psykiska funktionshinder

RÅ 1995 not. 330, dom den 9 november 1995 kommenterades på s. 27 i RFV Anser 1998:8. RFV noterade att det inte förelåg några direkta rörelsehinder och att domen torde innebära att bilstöd borde medges när barnets funktionshinder medför att barnet blir så ohanterligt att det inte rimligen kan krävas att föräldern ska klara av att med barnet färdas med allmänna

kommunikationer. RFV ansåg att avgörandet utgjorde ett ytterligare steg i frågan om bedömningen av behovet av bil för en förälder till ett handikappat barn.

Domen gällde ett barn, E, 6 år, med svår mental retardation och ett klart autistiskt syndrom. E var starkt överaktiv och avskärmad och tog oselekerat kontakt med främmande människor och kunde bli fullständigt ohanterlig. RR fann att den medicinska utredningen visade att E till följd av sin grava utvecklingsförsening och epilepsi samt autistiska syndrom med avvikande beteende hade ett funktionshinder som var varaktigt och ledde till väsentliga svårigheter för föräldern att förflytta sig tillsammans med E och att anlita allmänna kommunikationer. Rätt till bilstöd förelåg därför.

Liknande förhållanden som i RÅ-domen föreligger i KRNG:s domar den 14 mars 2007 i mål nr 2062-06, den 6 november 2009 i mål nr 7218-08 och den 25 mars 2011 i mål nr 947-10.

KRNG:s dom den 14 mars 2007 gällde en flicka, född 1997, med Downs syndrom, status post op ASD, sömnsvärigheter, hypothyreos och svår utvecklingsstörning. Hon kunde gå utan stöd, men protesterade ofta. Hon slängde sig på marken och fick utbrott när hon inte fick som hon ville. I bussen kunde hon börja skrika högt och ville gå av omedelbart. KR ansåg att föräldern hade svårigheter att förflytta sig med dottern och att anlita allmänna kommunikationer men bedömde att förflyttningssvårigheterna inte var sådana att rätt till bilstöd förelåg.

KRNG:s dom den 6 november 2009 gällde bilstöd för ett barn, fött 1998, med bindvävssjukdom, hjärndysfunktion och epilepsi. Föräldern uppgav att A hade mental retardation, autism och fick aggressionsutbrott. Enligt läkare kunde han få utbrott när han blev arg, men läkaren trodde knappast att han då skulle hoppa på andra människor. LR fann att förutsättningarna i 2 § FBH var uppfyllda. Försäkringskassan överklagade och framhöll bl.a. att diagnoserna autism, autistiska drag eller autismspektrumstörning inte fanns i det medicinska underlaget. KR konstaterade att A hade såväl fysiska som psykiska besvär med nedsatt gångförmåga och dålig balans. Han kunde dock gå självständigt några hundratals meter. När det gällde beteendestörningar saknades uppgifter i det medicinska underlaget som visade att det var förenat med väsentliga svårigheter att använda sig av allmänna kommunikationer tillsammans med A. Den medicinska utredningen styrkte inte att rätt till bilstöd förelåg.

KRNG:s dom den 25 mars 2011 gällde en pojke M, född 1997, med Downs syndrom. Han hade häftigt humör med ofta aggressivt beteende. Vid utflykter i skolan var han under ständig vuxentillsyn och en personal brukade hålla i honom. LR konstaterade att M klarade av resor med buss och spårvagn under väl tillrättalagda förhållanden, som i samband med skolutflykter. LR ansåg att M:s problematik sammantaget inte kunde anses vara av den frekvensen och omfattningen att den medförde sådana väsentliga svårigheter för föräldern att anlita allmänna kommunikationer tillsammans med M att rätt till bilstöd förelåg. KR konstaterade att föräldern hade vissa svårigheter att anlita allmänna kommunikationer tillsammans med M. I likhet med LR fann KR emellertid inte att svårigheterna sammantagna kunde anses vara av sådan art att rätt till bilstöd förelåg.

I KRNJ:s dom den 2 december 2009 i mål nr 1009-09 beviljades pojken bilstöd. Pojken hade grav utvecklingsstörning, autism och kunde inte kommunicera. Kuratorns bedömning av svårigheterna att resa med allmänna kommunikationer med pojken godtogs trots att hon inte själv varit närvarande. Troligtvis på grund av hennes beskrivning av barnet i övrigt och

föräldrarnas utförliga beskrivning av svårigheterna att resa med pojken. Domen ger en inblick i hur svårt det kan vara att resa med barn som har autism och grav utvecklingsstörning.

Domen gällde en femårig pojke med grav utvecklingsstörning med mycket låg utvecklingsnivå och autism. Han hade inget språk och kunde inte heller kommunicera på något annat sätt. Kuratorn uppgav att hon, även om hon inte själv varit närvarande vid förflyttning med allmänna kommunikationer, bedömde att det var rimligt att med beaktande av M:s handikapp anta att en färd med buss eller tåg innebar en större påfrestning än en färd med bil på grund av att han då blev utsatt för fler intryck och man kunde inte stanna och försöka avleda aggressionen. Pappan uppgav bl.a. att pojken fick okontrollerade gråtattacker då han åkte buss och taxi och även gick till angrepp mot andra personer. FK ansåg det inte styrkt att han gick till angrepp mot andra än föräldrarna och att gråt, skrik och sparkar mot föräldrarna inte utgjorde väsentliga förflyttningssvårigheter. Enligt KR:s mening fick barnets funktionshinder anses så omfattande att väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer förelåg. Det förhållandet att intygsskrivande sjukvårdspersonal inte varit närvarande vid förflyttningar med barnet kunde inte ges någon betydelse, eftersom det saknades anledning anta att det beskrivna beteendet skulle avvika i de situationerna. Det förelåg därför behov av bil för förflyttning med barnet.

KRNG:s dom den 14 december 2009 i mål nr 34-09 gällde två pojkar i skolåldern som båda hade autistiskt syndrom och en pojke även utvecklingsstörning. KR konstaterade att det inte fanns några läkarutlåtanden om funktionshindret och dess inverkan på förflyttningssvårigheterna. Det fanns då ingen utredning som visade att förflyttningssvårigheterna var varaktiga.

Domen gällde två pojkar med autistiskt syndrom och en pojke hade även utvecklingsstörning. Det framgick inte av domen hur gamla de var men de gick i skolan och det angavs att de var stora och kraftiga. Av utredningen framgick att de bara pratade enstaka ord. De hade svårt att vänta på sin tur och blev ibland oroliga och började slåss. Skolpersonalen hade tidigare tränat barnen på att åka buss och det hade då gått bra. KR konstaterade att det inte fogats några läkarutlåtanden till ansökan om bilstöd om funktionshindret och dess inverkan på förflyttningssvårigheterna. Det framgick att föräldern hade svårigheter att förflytta sig tillsammans med sönerna och att använda allmänna kommunikationer. Det fanns emellertid ingen utredning som visade att dessa svårigheter var varaktiga i den mening som avses i FBF. Rätt till bilstöd förelåg därför inte.

KRNG:s dom den 30 juni 2010 i mål nr 7897-08 (Domsnytt 2010:89) gällde en 12-årig pojke med Aspergers syndrom och ADHD. KR ansåg att funktionshindret inte var varaktigt. Även i det fallet hade pojken kunnat åka buss själv under en period – en vecka.

Domen gällde en pojke, O, som vid ansökan var 12 år, som hade Aspergers syndrom och ADHD. Föräldern framhöll bl.a. följande. På grund av O:s stora oro, ängslan och rädsla för förändringar uppstod mycket lätt problem för honom då man skulle åka någonstans. Han reagerade ofta med att bli hysterisk och börja skrika, bli arg och extremt ledsen. Han kunde vägra åka buss eller tåg på grund av att de inte avgick den tid han önskade. Han kunde vägra att gå av buss eller tåg om han inte kände sig förberedd. Ibland ville han åka hem direkt. Med bil var det lättare att anpassa sig till hans behov. Enligt läkarutlåtande innebar O:s funktionssvårigheter att det var närmast omöjligt för föräldrarna att använda allmänna kommunikationsmedel tillsammans med honom. Av utredningen framgick att O hade åkt skolbuss en vecka, men sedan tyckte han att bussen stannade vid fel

buss hållplats och han kunde inte gå av vid den. Han fick ett busskort för att åka med vanlig buss som stannade vid en annan hållplats, men inte heller det fungerade efter ett tag. Läkaren uppgav vid telefonsamtal att diagnoserna var varaktiga men att det var omöjligt att säga hur O skulle komma att klara att åka buss i framtiden. KR fann att utredningen i målet inte visade att barnets funktionshinder, i vart fall vad gällde de problem som han hade för närvarande med att åka buss, var varaktigt i den mening som avsågs i lagen. Förutsättningarna att bevilja bilstöd var därför inte uppfyllda.

Inte i något fall som gällde mindre barn med psykiska besvär avslogs ansökan om bilstöd på grund av att kravet på varaktighet inte var uppfyllt.

I KRSU:s dom den 14 september 2006 i mål nr 447-08 led pojken – förutom vissa psykiska besvär – även av blödarsjuka men där ansåg KR att ambulans skulle användas i akuta situationer och bortsåg därför från blödarsjukan. KR beaktade därför inte att pojken reagerade med panik och ångest vid blödningar. KR ansåg att svårigheterna att resa med allmänna kommunikationer inte framgick av läkarutlåtandet utan endast av föräldrarnas uppgifter, vilket inte var tillräckligt. Domen har refererats ovan, under rubriken Blödarsjuka.

Psykiska besvär och rörelsesvårigheter

I KRNJ:s dom den 28 augusti 2008 i mål nr 703-08, KRNG:s domar den 15 januari 2010 i mål nr 2779-09 och den 8 februari 2010 i mål nr 5911-09 hade barnen både vissa psykiska besvär – utvecklingsstörning resp. Morbus Down – och gångsvårigheter. I inget av dessa fall beviljades bilstöd.

KRNJ:s dom gällde en pojke, född 2001, E, med måttlig utvecklingsstörning, svår perceptionsstörning och motorisk störning på grund av CP-skada. Han hade svårt att bedöma avstånd och höjdskillnader. Han hade vissa gångsvårigheter. Han var lättstörd och kunde inte lämnas utan tillsyn. LR beviljade bilstöd. Försäkringskassan överklagade domen och framhöll i KR bl.a. att uppgifterna var motsägelsefulla. KR konstaterade att E var helt beroende av ledsagning vid förflyttningar utomhus, att han till följd av ett varaktigt sammansatt funktionshinder hade väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand, att föräldern hade svårigheter att förflytta sig tillsammans med E och att anlita allmänna kommunikationer. Frågan var om svårigheterna var väsentliga. KR beaktade då att E inte använde något gånghjälpmedel och kunde förflytta sig om han ledsagades av någon vuxen. Det framgick inte hur ofta han vägrade att förflytta sig utan la sig på marken och inte heller om han kunde förmås att resa sig och gå vidare. KR fann att svårigheterna att förflytta sig tillsammans med honom inte var väsentliga, varför rätt till bilstöd inte förelåg.

KRNG:s dom den 15 januari 2010 gällde bilstöd till barn, S (åldern framgick inte), med muskelsjukdom och måttlig utvecklingsstörning. LR fann att rätt till bilstöd förelåg. Försäkringskassan överklagade LR:s dom och framhöll bl.a. att S kunde cykla. KR konstaterade att S hade såväl fysiska som psykiska besvär. Han kunde dock gå cirka 100 meter och i sina bästa stunder kunde han gå hyggligt långa promenader. Han kunde även använda en trehjulig cykel. Beträffande hans psykiska besvär saknades uppgifter om att var förenat med väsentliga svårigheter för föräldern att färdas med allmänna kommunikationer med S. Den medicinska utredningen styrkte inte att det förelåg väsentliga svårigheter att förflytta sig med S, varför rätt till bilstöd inte förelåg.

KRNG:s dom den 8 februari 2010 i mål nr 5911-09 gällde bilstöd till en flicka, M, född 2005, med Morbus Down, muskelsvaghet och muskulär hypotoni. Försäkringskassan överklagade LR:s dom att bevilja bilstöd och framhöll bl.a. att det av det medicinska underlaget framgick att M kunde gå och springa och sätta sig och resa sig utan problem. Att hon var känslig för infektioner och kunde bli störande utgjorde inte skäl för att bevilja bilstöd. KR ansåg inte att den medicinska utredningen styrkte att M:s funktionshinder medförde så väsentliga svårigheter att anlita allmänna kommunikationer att rätt till bilstöd förelåg.

Av **KRNG:s dom den 7 juli 2009 i mål nr 152-09** framgår att förhållandena måste jämföras med en situation som uppkommer även för ett friskt barn. För mycket små barn är förhållandena lika oavsett om barnet är funktionshindrat eller inte. Dessa slutsatser drog även RFV av FÖD:s domar (s. 47 i RFV Anser 1993:4). FÖD hade dock i ett mål – 190/90 beviljat bilstöd för ett – vid ansökan – 19 månader gammalt barn men i det fallet var barnet mycket infektionskänsligt.

Domen gällde ett barn som var mellan ett och två år, som varken kunde gå, sitta eller stå. Barnet förflyttades med en specialanpassad vagn. Föräldern ansökte om bilstöd för att köpa en kombibil. KR ansåg att det inte var visat att det vid tidpunkten för Försäkringskassans beslut förelåg ett behov annorlunda än hos en barnfamilj med ett friskt barn på ett till ett och ett halvt år.

Sammanboende med barn

För att få rätt till bilstöd krävs att föräldern sammanbor med barnet (se 52 kap. 11 § SFB).

I **FÖD:s mål 1993:24, den 20 december 1993** bodde föräldern tillsammans med barnet varannan vecka och det fanns inget som hindrade att båda föräldrarna beviljades bilstöd var för sig. FÖD hänvisade till ett tidigare refererat avgörande FÖD 1992 ref. 23. I det fallet hade mamman först haft vårdnaden om barnet och beviljats bilstöd och därefter förordnades om gemensam vårdnad, barnet flyttade till fadern, som ansökte om bilstöd. FÖD framhöll i båda målen att den omständigheten att modern redan hade beviljats bilstöd inte medförde någon annan bedömning beträffande rätten till bilstöd.

Domen gällde bilstöd till förälder för ett barn. Föräldrarna hade gemensam vårdnad om barnet och bodde tillsammans med det varannan vecka. Faderns ansökan om bilstöd avslogs eftersom modern redan beviljats bilstöd. RFV medgav i FÖD bifall till faderns överklagande. FÖD fann att då fadern sammanbodde med dottern och hade behov av ett fordon för flyttning tillsammans med barnet var han berättigad till bilstöd. Den omständigheten att modern redan beviljats bilstöd pga. dotterns handikapp medförde inte någon annan bedömning (FÖD hänvisade till FÖD 1992:23). I detta fall var det även fråga om prövning enligt 20 kap. 10 a § AFL. FÖD ansåg alltså att Försäkringskassans beslut att inte bevilja bilstöd kunde ändras med stöd av detta lagrum. Målet skulle därför återförvisas till LR för ny prövning.

RFV ansåg i RFV Anser 1993:4 med anledning av en dom – FÖD-1991:29 – att eget boende, även om det skedde i mycket nära anslutning till föräld-

rarnas bostad, innebar att sammanboende inte längre ansågs föreligga. I det fallet hade dock kommunalt bostadstillägg utgått till dottern som för ensamstående. Denna omständighet angavs dock inte i referatmeningen. I **KRSU:s dom den 26 februari 2007 i mål nr 1887-06 (Domsnytt nr 3/2007)** har Försäkringskassan frångått denna uppfattning. Försäkringskassan har i vägledningen framhållit att hushållsgemenskapen bör vara avgörande för om föräldern ska anses sammanbo med barnet eller inte, dvs. om barnet bor i eget boende anses försäkrad anses det sammanboende med föräldern om det finns en hushållsgemenskap.

KRSU:s dom gällde frågan om en vuxen funktionshindrad kvinna kunde anses vara sammanboende med sin far på så sätt som förutsätts för rätt till bilstöd. Försäkringskassan framhöll bl.a. att fastigheterna taxerades var för sig. Kvinnan, som hade en svår hjärnskada, tillbringade för det mesta kvällarna och nätterna i ett eget bostadshus där också hennes bror bodde. Huset fanns på samma gård och tillhörde samma fastighet som föräldrarnas bostadshus. Under dagarna vistades kvinnan oftast i föräldrarnas hus, där hon åt tillsammans med föräldrarna. Om morgnarna fick hon hjälp av sin mor med dusch, påklädning och frukost i det egna huset. KR konstaterade bl.a. att kvinnans bostadshus låg i nära anslutning till föräldrarnas bostadshus och att hon var i behov av stöd och hjälp av dem i sådan omfattning att hon inte kunde anses leva ett självständigt liv i det egna bostadshuset och därmed anses som ensamstående. Mot bakgrund härav och med hänsyn till förhållandena i övrigt fann KR att kravet på sammanboende måste anses uppfyllt. En ledamot var skiljaktig och ansåg att fadern och dottern inte var sammanboende

7- eller 9-årsgränsen

Enligt 52 kap. 7 § SFB kan nytt grund- eller anskaffningsbidrag inte beviljas förrän 9 år förflutit sedan beslut om sådant bidrag senast fattades. Före den 1 januari 2007 gällde en tidsgräns om 7 år. Undantag från denna regel kan göras om det finns skäl från trafiksäkerhetssynpunkt eller medicinsk synpunkt eller om fordonet kört minst 18 000 mil sedan grund- eller anpassningsbidrag beviljades. Sistnämnda punkt lades till fr.o.m. den 1 januari 2007.

I praxis får huvudregeln anses vara att det medicinska tillståndet ska ha förvärrats för att nytt grund- eller anskaffningsbidrag ska kunna beviljas innan – numera – 9 år förflutit sedan tidigare beslut om sådant bidrag.

I **FÖD:s mål 1995:26 i dom den 22 juni 1995** ansåg FÖD att några sådana medicinska förändringar inte inträffat i den försäkrades funktionshinder som medförde att förutsättningarna för att köpa ny bil var uppfyllda. Enligt läkarutlåtande hade handstyrkan försämrats något.

Domen gällde en kvinna med reumatism. Hon hade köpt en bil 1989 utan servostyrning och ansökte 1991 om bilstöd för att köpa en bil med servostyrning. I ett läkarutlåtande från 1988 angavs att hon behövde bil med servostyrning och i ett läkarutlåtande från 1991 angavs att handstyrkan på längre sikt försämrats något. FÖD fann att den försäkrade hade valt att skaffa sig en bil utan servostyrning och hon hade under flera år använt bilen. FÖD ansåg inte att sådana medicinska förändringar inträffat i hennes handikapp att skäl förelåg att låta ett bilbyte finansieras genom bilstöd innan sjuårsgränsen uppnåtts.

I KRNG:s dom den 18 november 2008 i mål nr 2980-07 gjordes samma bedömning som i FÖD:s mål 1995:26. I det fallet hade den försäkrade också blivit försvagad.

Domen gällde en kvinna, N, född 1941. Försäkringskassan beviljade bilstöd den 8 juli 1999. I december 2005 ansökte hon på nytt om bilstöd. Fr.o.m. juni 2006 beviljades hon ålderspension men fortsatte med sin rörelse som sömmerska och heminredare. LR konstaterade att hon under hela den aktuella perioden kunnat använda den bil som hon beviljades bilstöd för 1999 och att den bilen inte var olämplig i sig. Det framgick inte heller att hennes hälsotillstånd försämrats i sådan omfattning att hon hade väsentligt större förflyttningssvårigheter nu än vid föregående prövning. Att hennes bil nu behövde viss ytterligare anpassning för att vara optimal kunde inte medföra rätt till bilstöd. N framhöll i KR att hennes muskulatur försvagats och Handikappcentrum hade föreslagit en svängbar förarstol men hennes nuvarande bil var för låg för att en sådan skulle kunna installeras. KR delade underinstansernas bedömning att den medicinska utredningen i målet inte visade att N:s funktionshinder vid tiden för nu aktuell ansökan förändrats i sådan grad att det ur medicinsk synpunkt eller av trafik-säkerhetsmässiga skäl fanns skäl att bevilja nytt bilstöd innan den i 10 § FBH angivna tiden löpt ut. Överklagandet avsågs därför.

I KRNJ:s dom den 3 juni 2008 i mål nr 1192-08 (Domsnytt nr 6–7/ 2008) hade Försäkringskassan överklagat länsrättens dom till förmån för den försäkrade. Själva funktionshindret hade inte ändrats men däremot barnets behov genom att det vuxit och blivit äldre. Grunden för ändringen var fortfarande medicinsk.

Domen gällde bilstöd till en förälder för inköp av bil. Barnet föddes 1999. Bilstöd betalades ut i april 2000. Behovet av en större anpassad bil uppstod på grund av att barnet blivit äldre och vuxit och permobil användes i större utsträckning än tidigare. Försäkringskassan avsåg ansökan om nytt bilstöd eftersom barnet inte blivit medicinskt försämrat. Försäkringskassan överklagade LR:s dom att inte bevilja bilstöd och framhöll följande. Bilen var inte tillräckligt stor och kunde inte anpassas med ramp vilket var en förutsättning för att permobilen skulle kunna transporteras med bil. Uttrycket medicinsk synpunkt i 10 § FBH måste inte innebära en försämring av det medicinska tillståndet. När det gäller barn som växer är det inte säkert att funktionshindret i sig har försämrats men det kan ändå ha skett en förändring i och med att konsekvenserna av barnets funktionshinder förändras med åren. Barnets behov av förflyttning och hjälpmedel hade förändrats avsevärt sedan det tidigare beslutet och utgjorde grund för att bevilja bilstöd på nytt. KR fann att det från medicinsk synpunkt fanns skäl att lämna grundbidrag trots att nio år inte förflutit sedan grundbidrag sist lämnades. KR förklarade att rätt till bilstöd i form av grundbidrag förelåg.

I KRNG:s dom den 21 december 2009 i mål nr 3927-09 framkom att den bil som den försäkrade ansökte om anpassningsbidrag för hade kunnat anpassas. Han hade alltså inte behövt köpa en ny bil.

Domen gällde en man J, född 1973, som beviljats bilstöd 2001, 2004 och i mars 2007. I mars 2007 hade han beviljats anpassningsbidrag för bl.a. defrosteranläggning. I november sålde han bilen. I december 2007 ansökte han på nytt om bilstöd. Han uppgav som skäl att det inte var möjligt att montera en bensindriven värmebläkt på den senast anskaffade bilen. LR framhöll i domen att han behövde en bensindriven kupévärmare eftersom J till följd av sitt funktionshinder hade svårt att ta sig runt bilen och skrapa rutorna. Han hade köpt bil utan bensindriven kupévärmare och det var inte möjligt att i efterhand få sådan inmonterad. LR fann att det ur

trafiksäkerhetssynpunkt fanns skäl att lämna grund- och anskaffningsbidrag trots att nio år inte förflutit sedan bilstöd lämnades. Försäkringskassan överklagade LR:s dom och framhöll att det inte var styrkt att bilen inte kunde ha anpassats. Det företag som den försäkrade hade kontaktat kunde inte anpassa bilen men ett annat företag hade uppgett att det inte förelåg några svårigheter att anpassa bilen med bränsle driven motor- och kupévärmare. KR fann det inte visat att det aktuella fordonet inte gått att anpassa på ett sätt som skulle ha tillgodosett J:s behov. Förutsättningarna för att innan nioårsfristen löpt ut bevilja honom nytt grund- och anskaffningsbidrag var därmed inte uppfyllda.

Om en person ansöker om bilstöd innan – numera – nio år förflutit sedan ansökan måste de grundläggande förutsättningarna för rätt till bilstöd vara uppfyllda då en prövning enligt 52 kap. 7 § SFB görs.

KRNJ:s dom den 26 november 2009 i mål nr 1018-09 gällde bilstöd till förälder för att kunna skjutsa sin son M. Bilstöd hade beviljats 2006. LR visade målet åter till LR för prövning av om förutsättningar för bilstöd enligt 10 § FBF var uppfyllda, eftersom Försäkringskassan endast prövat om förutsättningarna enligt 2 §, 2 a § och 5 § FBF var uppfyllda, dvs. som om det var en förstagångsansökan eller en ny ansökan sedan nioårsperioden förflutit. Försäkringskassan överklagade och framhöll att en prövning enligt 10 § FBF förutsätter att 2 och 5 §§ samma lag är uppfyllda. KR framhöll att för att få bilstöd innan nio år förflutit från det förra beslutstillfället ska relevanta förutsättningar i såväl 2 §, 5 § andra stycket, andra punkten som 10 § FBF vara uppfyllda vid tidpunkten för ny ansökan. Om någon av förutsättningarna inte är uppfylld föreligger alltså inte rätt till bilstöd. Om Försäkringskassan vid prövning enligt 2 § bedömt att M inte var funktionshindrad i lagens mening saknade det därför betydelse om Försäkringskassan prövat om kriterierna i 10 § varit uppfyllda. LR hade därför saknat fog för att upphäva Försäkringskassans beslut och återförvisa målet.

Grundbidrag

Vid anskaffning av motorfordon lämnas grundbidrag med högst 60 000 kr (52 kap. 15 § SFB).

I KRNJ:s dom den 18 oktober 2010 i mål nummer 2702-10 (Domsnytt 2010:92) var frågan om s.k. åretrundäck som bifogats och specificerats på fakturan kunde räknas in i det belopp för vilket grundbidrag skulle utges. Det är inte ovanligt att ytterligare däck – t.ex. vinter- eller sommardäck- får ingå i ett köp av bil. Den omständigheten att åretrundäcken i detta fall inte har ingått i försäljningspriset kunde inte anses vara en sådan omständighet som medförde att de inte skulle ingå i fordonets anskaffningskostnad. Fakturan är i ett sådant fall inte utslagsgivande utan Försäkringskassan bör göra en bedömning med hänsyn till omständigheterna.

Domen gällde frågan om åretrundäck kan ingå i anskaffningskostnad vid bestämmande av grundbidrag. Den försäkrade hade köpt en begagnad bil och på fakturan var angivet att försäljningspriset var 55 500 kr och priset för åretrundäck var 4 000 kr. Den försäkrade uppgav att hon inte hade förmåga att byta däck två gånger per år. FR ansåg att däcken skulle anses som en del av bilen och beviljade bidrag med – utöver 55 500 kr – 4000 kr. KR konstaterade att anpassningsbidrag kunde lämnas för vissa åtgärder, vilket dock inte var aktuellt i detta fall. KR instämde i FR:s bedömning att de aktuella däcken utgjorde en del av den inköpta bilen och jämförde med definitionen av bil resp. personbil i 2 § lagen (2001:559) om

vägfrafikdefinitioner. KR gjorde även i övrigt samma bedömning som FR och fann vid sådant förhållande att bilstöd i form av grundbidrag skulle utgå för den totala anskaffningskostnaden, som underskred det i 6 § FBF angivna garanterade högsta grundbidraget om 60 000 kr.

Anpassningsbidrag

För att anpassningsbidrag ska kunna lämnas krävs att det är fråga om en ändring av ett fordon eller anskaffning av särskild anordning på ett fordon, att den försäkrade har behov av utrustningen och att den behövs för att den försäkrade ska kunna bruka bilen (52 kap. 8 och 19 §§ SFB).

I **RA 2000 ref 24** redogjorde RR för vilka principer som skulle gälla för bilstöd till inte handikappspezifisk utrustning. RR ansåg att bilstöd kunde beviljas även i andra fall än för handikappspezifisk utrustning. Bilstöd kunde dock inte utges för utrustning som ansågs tillhöra standardutrustningen eller normalt förekommande tilläggsutrustning hos bilmodeller i den aktuella prisklassen. Orsaken till detta synsätt var att anordningarna måste för att kunna berättiga till bilstöd ses som en komplettering av grundbidraget och anskaffningsbidraget.

I domen fastslog Regeringsrätten att anpassningsbidrag enligt förordningen (1998:890) om bilstöd till handikappade kunde utgå, förutom för handikappspezifisk utrustning, även för utrustning som var mindre vanlig hos bilmodeller i den aktuella prisklassen. Bilstöd kunde dock inte beviljas för sådana anordningar, som med beaktande av den tekniska utvecklingen kunde anses utgöra standardutrustning eller normalt förekommande tilläggsutrustning hos bilmodeller i den aktuella prisklassen. I enlighet med dessa utgångspunkter beviljade RR anpassningsbidrag för automatisk växellåda, men inte för farthållare, fjärrmanövrerat centrallås, elmanövrerade fönsterhissar och elektriskt uppvärmda och manövrerade backspeglar. I ett annat mål avgjort samma dag beviljades anpassningsbidrag för bensindrivna kupévärmare (mål nr 3799-97) men inte för klimatanläggning (mål nr 355-1997). RR beviljade även anpassningsbidrag för bensindrivna defrosteranläggning med fjärrkontroll (mål nr 724-2000 och mål nr 1555-1556-2000).

RR:s uppfattning var att vissa anordningar inte tillhörde standardutrustningen eller vanligt förekommande tilläggsutrustning. Den tekniska utvecklingen kan dock komma att medföra att de anordningar som RR beviljade anpassningsbidrag för kan bli normal utrustning vilket alltså skulle medföra att anpassningsbidrag inte skulle beviljas för dem.

Genom olika domar (fler finns än de som anges i denna rättsfallsöversikt) har fastslagits att anpassningsbidrag inte beviljas för släpkärra, farthållare, fjärrmanövrerat centrallås, elmanövrerade fönsterhissar och elektriskt uppvärmda och manövrerade backspeglar och klimatanläggning.

I **KRNS:s dom den 24 april 2008 i mål nr 24-08** hade den försäkrade inte visat att farthållare inte fanns som standardutrustning eller som tillval i aktuell prisklass.

Domen gällde anpassningsbidrag för farthållaren för en kvinna Å, född 1986, med ryggmärgsbråck. Försäkringskassan avslag ansökan pga. att farthållare bedömdes tillhöra normal tilläggsutrustning till bilar i de flesta

prisklasser. LR konstaterade att bilen köpts begagnad och det fick antas att anordning i form av farthållare inte utgjorde standardutrustning eller normalt förekommande tilläggsutrustning. Försäkringskassan framhöll att den aktuella bilen var av årsmodell 1998 bilen i RÅ 2000 ref. 24 var inköpt 1996. Å framhöll i KR att det var först efter en tid som hon, som var ung och oerfaren bilförare, förstod behovet av farthållare. KR konstaterade att det inte var visat att farthållare inte fanns som standardutrustning eller tillval på bilar i den prisklassen som var aktuell för Å. Det förhållande att hon vid bilköpet var omedveten om sitt behov av farthållare var inte tillräckliga skäl för att frångå principen att farthållare inte var en sådan utrustning som berättigade till anpassningsbidrag. KR biföll därför Försäkringskassans överklagande.

I FÖD 1993:9, dom den 15 april 1991 ansåg domstolen att en släpkärra inte utgjorde sådan anordning för vilken anpassningsbidrag kunde lämnas. De övriga utrustningarna ansågs som anordningar för vilka anpassningsbidrag skulle kunna lämnas men ansågs som normalt förekommande utrustningar/anordningar.

Domerna gällde anpassningsbidrag för dragkrok och släpkärra. Dragkrok och dragkrok behövdes för att rullstolar skulle kunna tas med. FÖD hänvisade till det betänkande som låg till grund för propositionen 1987/88:99 och ansåg att anpassningsbidrag borde kunna lämnas för anordningar som behövdes för att ett handikappat barn skulle kunna följa med i bilen (Ds 1986:11). Som exempel nämndes i betänkandet sitt- eller stödanordning i bilen eller en dragkrok för släpkärra, som behövdes för att transportera en rullstol. FÖD fann att en dragkrok fick anses vara en sådan anordning på fordon för vilken anpassningsbidrag enligt 9 § FBF kunde lämnas men däremot kunde en släpkärra inte betraktas som en sådan anordning.

Anpassningsbidrag kan däremot beviljas för dragkrok, automatisk växellåda, bensindriven eller elektrisk kupévärmare, bensindriven defrosteranläggning med fjärrkontroll. Dessa anordningar ansågs alltså inte utgöra standardutrustning eller normalt förekommande tilläggsutrustning.

I RÅ 2002 not. 211 (mål nr 7882-2000 och nr 4779-2001 båda meddelade den 20 december 2002) konstaterade RR att RFV inte åberopat något stöd för sitt påstående att en elektrisk motor- och kupévärmare är vanligt förekommande utrustning hos bilar, men att inte utredningen i övrigt visade detta. Försäkringskassan har alltså inte bevisbördan för detta även om det naturligtvis är lämpligt att Försäkringskassan gör en sådan utredning eftersom det är tveksamt hur det annars skulle komma fram i målet. Dessa domar kommenterades även i Anser 2004:1. RFV konstaterade att tidigare fastställda principer tillämpades i dessa två domar.

Domarna gällde anpassningsbidrag till elektrisk motor- och kupévärmare. RR konstaterade att den aktuella elektriska motor- och kupévärmaren var hänförlig till sådan anordning som avsågs i förordningen och att personerna behövde den för att bruka bilen. RR framhöll att RFV som skäl för sitt överklagande åberopat att elektrisk motor- och kupévärmare var vanligt förekommande utrustning hos bilar men inte åberopat någon utredning för sitt påstående. Med hänsyn härtill och då det inte genom vad som i övrigt framkommit i målet kunde anses utrett att elektrisk motor- och kupévärmare var standardutrustning eller normalt förekommande tilläggsutrustning för bilmodeller i den aktuella prisklassen avlog RR RFV:s överklagande.

I KRNJ:s dom den 22 december 2004 i mål nr 455-04 (Domsnytt nr 1/2005) beviljades bidrag till farthållare eftersom farthållare i kombination med automatisk växellåda inte ansågs utgöra normalt förekommande tilläggsutrustning hos bilmodeller i den aktuella prisklassen.

Domen gällde anpassningsbidrag till farthållare. Försäkringskassan avlog ansökan på grund av att det i den aktuella prisklassen fanns bilar där farthållare var tillval. KR fann att den försäkrade var beroende av såväl farthållare som automatisk växellåda. Motormännens riksförbund hade uppgett att denna kombination inte kunde anses normalt förekommande tilläggsutrustning hos bilmodeller i den aktuella prisklassen och fann därför inte skäl att frångå LR:s bedömning att bevilja den försäkrade anpassningsbidrag till farthållare

I KRNS:s dom den 8 april 2009 i mål nr 2012-09 konstaterades att bilen inte var standardutrustad med dragkrok och LR och KR fann att anpassningsbidrag skulle beviljas för dragkrok, eftersom behov förelåg. I vägledningen anges att dragkrok numera är så vanlig på personbilar i de flesta prisklasser att det normalt inte bör ges anpassningsbidrag för just dragkrok, men om det kommer fram uppgifter som visar att dragkrok inte är vanligt förekommande för bilmodeller i en viss prisklass kan anpassningsbidrag ändå beviljas.

Domen gällde anpassningsbidrag för bensindriven kupévärmare med fjärrmanövrering för en köldkänslig flicka M, född 1998, och dragkrok för att skrymmande utrustning skulle kunna tas med. Försäkringskassan framhöll i sitt beslut att fjärrmanövrering av bensinvärmare inte beviljades eftersom föräldern skulle köra bilen och att dragkrok numera är vanligt förekommande på personbilar i de flesta prisklasser. I överklagandet till LR framhölls att bensinvärmare var den bästa lösningen och att det behövdes fjärrmanövrering eftersom dottern inte kunde lämnas ensam ens korta stunder. LR bedömde att den medicinska utredningen i målet styrkte dels att bensindriven kupévärmare behövdes för att M vintertid skulle kunna följa med i bilen, dels att M behövde skrymmande utrustning med sig vid resor. LR hänvisade till FÖD 1993:9 beträffande dragkroken och fann att bilen inte var standardutrustad med dragkrok. LR beviljade anpassningsbidrag till kupévärmaren, fjärrmanövreringen och dragkroken. KR gjorde samma bedömning som LR.

Försäkringskassan anser i likhet med KR att det är rimligt att bidrag utgår så att den utrustning som beviljats ska kunna användas, se **KRNG:s dom den 11 maj 2007 i mål nr 2633-06**.

KRNG:s dom gällde bidrag till en batteriladdare, anslutningssats och batteri på 85 ampere. Sökanden framhöll att han behövde en varm bil och den motor- och kupévärmare som han beviljats anpassningsbidrag för var obrukbar utan aktuell utrustning. På grund av korta arbetsresor kunde inte batteriet laddas, vilket innebar att bilen inte kunde starta. Försäkringskassan avlog ansökan om anpassningsbidrag för utrustningen eftersom behovet var en följd av resornas längd inte funktionsnedsättningen. KR bedömde att för att fordonet skulle kunna brukas av sökanden samtidigt som han använde den utrustning som han tidigare beviljats bilstöd för var det nödvändigt att fordonet försågs med batteriladdare, anslutningssats och batteri på 85 ampere.

I vissa fall uppkommer frågan om utrustningen behövs eller inte för att kunna bruka bilen och vad ordet bruka innebär.

KR har ansett att kunna tanka (**KRNS:s dom den 24 november 2004 i mål nr 42541-02 (Domsnytt nr 6/2004)**), att behandla den funktionshindrade (**KRNS:s dom den 11 januari 2005 i mål nr 3319-05 (Domsnytt nr 2/2006)**), använda bakluckan (**KRNG:s dom den 12 december 2005 i mål nr 1930-05 (Domsnytt nr 2/2006)**) för att kunna frakta föremål i bagageutrymmet och för att hela familjen ska kunna åka samtidigt (**KRNJ:s dom den 3 april 2009 i mål nr 3689-08**) hör till att bruka bilen.

KRNS:s dom den 24 november 2004 har refererats ovan i avsnittet Väsentliga förflyttningssvårigheter.

KRNS:s dom den 11 januari 2005 gällde anpassningsbidrag för T för bensindriven kupévärmare, elektrisk dörröppnare och snabbinfästningsunderreden behövdes för att vid epilepsianfall kunna lägga den funktionshindrade, född 1985, på golvet och medicinera honom, vilket skulle var omöjligt om sätet satt fast. Som skäl för att söka bilstöd för bensindriven kupévärmare angavs att kall bil förvärrade krampfallen. Vidare ansöktes om anpassningsbidrag för elektrisk dörröppnare, för att den funktionshindrade lättare skulle komma ut och in i bilen. Försäkringskassan ansåg att dessa utrustningar inte behövdes för att den funktionshindrade skulle kunna bruka fordonet. LR ansåg bl.a. att elektrisk dörröppnare inte var nödvändig eftersom T alltid behövde hjälp vid färd. KR fann att snabbinfästningsunderreden och bensindriven kupévärmare behövdes för att T som passagerare skulle kunna bruka bilen, men att elektrisk dörröppnare däremot inte behövdes för att den funktionshindrade som passagerare skulle kunna bruka det aktuella fordonet. Beträffande den elektriska dörröppnaren gjorde KR samma bedömning som LR och KR. Försäkringskassan överklagade KR:s dom men RR beviljade inte PT.

KRNG:s dom den 12 december 2005 gällde anpassningsbidrag för remrulle – en utrustning för att nå upp till bagageluckan och kunna stänga den. KR ansåg att frakt av föremål i bagageutrymmet måste anses ingå i bruket av bil och att sökanden behövde en remrulle för att kunna stänga bagageluckan, varför han var berättigad till anpassningsbidrag. Försäkringskassan överklagade till RR som inte meddelade prövningstillstånd.

KRNJ:s dom den 3 april 2009 i mål nr 3689-08 gällde en pojke, född 1994 med muskelsjukdom. Frågan var om anpassningsbidrag kunde utges för installation av två nya stolar (ersättning för den soffa som monterades ur bilen vid anpassningen) för att han skulle kunna färdas tillsammans med sin familj. Försäkringskassan ansåg att installationen inte var nödvändig för att han skulle kunna bruka fordonet. KR konstaterade att det av utredningen inte framgick annan än att bilen behövde utrustas med två nya stolar för att kunna användas av familjen och att stolarna måste anses nödvändiga för att han skulle kunna bruka fordonet.

För att bruka bilen behövdes däremot inte en elektrisk dörröppnare för att lättare komma ut och in ur bilen (se **KRNS:s dom den 11 januari 2005 i mål nr 3319-05 (Domsnytt nr 2/2006)**) och rostskyddsbehandling eller stolar som skulle användas då den försäkrade själv inte åkte i bilen (**KRNJ:s dom den 20 maj 2011 i mål nr 2543-10 (Domsnytt 2011:44)**). Beträffande den elektriska dörröppnaren angavs att sådan inte behövdes för att som passagerare bruka bilen – bilföraren skulle ju kunna öppna dörren.

KRNS:s dom den 11 januari 2005 har refererats ovan. KRNJ:s dom den 20 maj gällde en kvinna A med muskelsjukdom. Hon körde inte bilen själv. Hon ansökte om anpassningsbidrag för 1) motordriven högerskjutdörr, 2) fjärrstyrning av dörr och ramp, 3) värmare, 4) tillbehör till värmare,

fjärrkontroll, 5) rostskyddsbehandling och 6) löstagbara framstolar med snabbkoppling. Enligt läkarintyg hade A svårt att på grund av sin sjukdom producera värme när hon blev nedkyld och en kupévärmare skulle förbättra hennes funktion och möjligheter till ett aktivare liv. A överklagade till FR och framhöll bl.a. följande. Det var nödvändigt med rostskyddsbehandling för att bottenplattan i annat fall skulle rosta och ge upphov till kostnader och framstolarna skulle användas när hon själv inte åkte med bilen. Vidare kunde hon på grund av sin sjukdom inte utsätta sig för kyla. FR framhöll att bilföraren borde kunna assistera A genom att öppna bildörren åt henne. Anpassningsbidrag för motordriven dörr och fjärrstyrning till dörr kunde därför inte beviljas, eftersom utrustningen inte var nödvändig. Beträffande värmare och fjärrkontroll till denna förutsattes att bilföraren i regel assisterade den försäkrade med att värma upp bilen. Utredningen gav inte heller stöd för att kupévärmare var nödvändig av medicinska skäl. De löstagbara passagerarstolarna med snabbkopplingar som var avsedda att användas då hon inte själv färdades i fordonet utgjorde inte sådan anpassning som var nödvändig för att hon skulle bruka fordonet. Rostskyddsbehandling var inte i sig nödvändig för att kunna använda fordonet. KR ansåg att utredningen gav stöd för att den försäkrade hade behov av kupévärmare av medicinska skäl och att det var orimligt att bilföraren också skulle värma upp bilen åt henne. KR beaktade särskilt att det i ett tätbebyggt samhälle fanns begränsningar för hur länge en bil fick gå på tomgång. Däremot ansåg KR att det inte kunde anses orimligt att bilföraren skulle sätta på kupévärmaren. Något anpassningsbidrag skulle därför inte utgå för fjärrkontroll till kupévärmaren. I övrigt instämde KR i den bedömning som FR gjort. Sammanfattningsvis ändrade KR beslutet endast såvitt avsåg kupévärmaren vilken ansågs berättiga till bilstöd.

Som FK uppfattar **KRNG:s dom den 29 maj 2007 i mål nr 7048-06** som gällde backvarnare har KR ansett att en backvarnare inte behövs för att kunna bruka bilen.

KRNG:s dom den 29 maj 2007 i mål nr 7048-06 gällde en backvarnare – en anordning som känner av hinder i närområdet bakom bilen – för en man N med ryggmärgsskada och reumatism. Sökanden ansåg att backvarnaren underlättade parkerings- och backmanövrar och att fickparkeringsmanöver utan backvarnare inte var möjlig för honom. KR fann att vad RR uttalat i 2000 ref. 24 inte gav stöd för att en backvarnare var en behövlig anordning för att bruka bilen i den mening som avses i bilstödsförordningen. Inte heller i normal språkanvändning innefattade bruket av en bil behov av det slag som en backvarnare tillgodoser, även om en sådan anordning – med sensorer som känner av hinder i närområdet bakom bilen – underlättade parkerings- och backningsmanövrer – och därigenom hade en säkerhetshöjande funktion. Vidare fann KR att även med beaktande av vad N anförde fann KR att han inte hade behov av en backvarnare för att kunna bruka bilen.

Enligt Försäkringskassans uppfattning kan dock anpassningsbidrag beviljas för en backvarnare under förutsättning att sökanden har behov av en sådan. (Jfr vägledningen).

KR beaktade inte det förhållandet att personen i fråga eventuellt skulle kunna få hjälp av personal när han tankade, vilket RFV hade framhållit (se **KRNS:s dom den 24 november 2004 i mål nr 42541-02 [Domsnytt nr 6/2004]**, jfr även **KRNG:s dom den 20 december 2010 i mål nr 1397-10 [Domsnytt 2011:28]**).

I **KRNS:s dom den 8 april 2009 i mål nr 2012-09**, som refererats ovan, var det fråga om det fanns behov av en fjärrmanövrerad bensinvärmare. En första förutsättning för att anpassningsbidrag ska kunna beviljas är att det finns ett behov av utrustningen. LR och KR ansåg att behov förelåg, då det funktionshindrade barnet var köldkänsligt och inte kunde lämnas ensam ens korta stunder. Samma bedömning gjorde KR i **KRNS:s dom den 11 januari 2005 i mål nr 3319-05 (Domsnytt nr 2/2006)** och **KRNJ:s dom den 20 maj i mål nr 2543-10 (Domsnytt 2011:44)**.

Kostnaderna i **KRNS:s dom den 14 september 2010 i mål nr 872-10 (Domsnytt 2010:85)** avsåg transport av bilen till verkstad för reparation av anpassning. FK ersätter inte sådan kostnad även om anpassningsbidrag för själva reparationen lämnas.

Domen gällde frågan om bilstöd i form av anpassningsbidrag kunde beviljas för servicebil/ personal/utryckning i samband med reparation av anpassning. LR framhöll i sin dom att förutsättningar för att kunna få anpassningsbidrag var bl.a. att anpassningen behövdes för att den bidragsberättigade skulle kunna bruka fordonet. LR delade Försäkringskassans uppfattning att kostnad för servicebil/personal/utryckning var en kostnad som inte var ersättningsgill. I KR framhöll den försäkrade bl.a. att han inte kunde köra bilen eftersom anpassningen var trasig. KR gjorde samma bedömning som LR och ändrade därför inte LR:s dom.

Den omständigheten att sökanden inte kör bilen själv medför att anpassningsbidrag för vissa anordningar inte beviljas. Se t.ex. **KRNJ:s dom den 20 maj i mål nr 2543-10 (Domsnytt 2011:44)** som refererats ovan.

KRNS:s dom den 19 april 2010 i mål nr 7251-09 gällde anpassningsbidrag för bl.a. installation av elektrisk inställbar förarstol framåt och bakåt för en kvinna med skador efter polio och i vänster axel till följd av ett fall. FK avslog ansökan pga. att det av det tekniska yttrande framgick att J kunde justera förarstolen manuellt framåt/bakåt. I KR framkom genom läkarutlåtande att J klarade av att skjuta tillbaka förarstolen med egen kraft men inte att föra den framåt. När hon skulle ta sig in i bilen och få med sig sin rullstol måste förarsätet skjutas framåt/bakåt, vilken hon inte klarade utan elektroniskt hjälpmedel för inställning av förarstolen. FK medgav bifall till överklagandet KR fann med hänsyn till den utredning som ”numera” förelåg i målet att J hade behov av elektrisk inställbar förarstol framåt bakåt för att kunna bruka bilen.

Bilens skick och ägarförhållanden

En person som söker anpassningsbidrag för utrustning i en begagnad bil måste visa att han eller hon därigenom drabbats av en merkostnad. Det är alltså viktigt att sökanden bereds tillfälle att komma in med utredning som styrker detta.

RÅ 2005 not. 127, (183-04), dom den 11 oktober 2005 gällde anpassningsbidrag för utrustning som fanns inmonterad i en bil när den köptes begagnad. Det gällde anpassningsbidrag till automatväxellåda, klimatanläggning och elektriskt manövrerad förarstol i en begagnad bil. Försäkringskassan framhöll i RR att när det gällde begagnad bil som vid köpet var utrustad

med tilläggsutrustning var det inte möjligt att särskilja det värde som denna utrustning betingade från bilens totala värde. RR fann att det saknade betydelse om en bil var ny eller begagnad eller om sådan utrustning som i sig berättigade till bidrag varit monterad redan vid köpet eller inte. Däremot måste sökanden kunna visa att han eller hon har haft en merkostnad på grund av den särskilda utrustningen och hur stor denna merkostnad var. Av utredningen framgick inte om utrustningen i detta fall föranlett högre pris för bilen än som skulle ha varit fallet om utrustningen saknades. Eftersom argumentationen i underinstanserna inte närmare berört frågan om sökanden haft någon särskild kostnad för utrustningen borde hon få tillfälle att ge in en sådan utredning.

Försäkringskassan måste göra en allsidig bedömning när det gäller att bedöma om bilen är lämplig att anpassa.

I KRSU:s dom den 17 juli 2009 i mål nr 1131-09 skulle sökanden inte ha kunnat köpa ny bil (med bidrag) och tydligen inte heller fortsatt att använda den gamla eftersom utrustningen var för dålig. Följden skulle ha blivit att hon själv fått bekosta en ny bil.

Domen gällde frågan om anpassningsbidrag kunde beviljas då det inte fanns något s.k. M-test som visade på bilens skick. Den försäkrade hade sökt anpassningsbidrag för ny ramp, spännband och fästanordning för rullstol med förstärkning av golv samt nödöppning av sidodörr. Den befintliga rampen var i det närmast totalhavererad med risk för personskador. Försäkringskassan ansåg att det utan fördjupande M-test som visade på bilens skick var det inte lämpligt att utrusta en bil från 1992 med två nya spännbälten och förstärkning av golv. LR beviljade anpassningsbidrag för sökta anordningar. Försäkringskassan överklagade. KR noterade att bilen – Chrysler Voyager – inte gått mer än 13 000 mil, att en trafikinspektör vid Vägverket funnit att bilen var lämplig för anpassning med ny ramp, att Svensk bilprovning härefter hade godkänt bilen vid kontrollbesiktning och att det inte hade gjorts någon särskild utredning av lämpligheten för anpassning avseende manuell nödöppning, spännband och fästanordning. Enligt KR:s mening hade Försäkringskassan – trots avsaknaden av M-test – inte fog för bedömningen att bilen med hänsyn till ålder och skick var olämplig att anpassa enligt ansökan.

I bestämmelserna om bilstöd anges inte att en förutsättning för att bilstöd ska kunna beviljas är att den som ansöker är ägare till bilen. Det får dock anses ha ansetts som en förutsättning för att få bilstöd att sökanden ska vara ägare. (Jfr Försäkringskassan vägledning om bilstöd)

I KRSU:s dom den 29 november 2011 i mål nr 2525-10 (Domsnytt 2012:11) ägdes bilen av ett kommanditbolag, som är en juridisk person. Det skiljer sig från handelsbolag genom att inte alla bolagsmännen svarar obegränsat för bolagets förpliktelser. Vid sidan av en eller flera obegränsat ansvariga bolagsmän, komplementärerna, är en eller flera av bolagsmännen, kommanditdelägarna, endast ansvariga för inbetalning av sin utfästa insats. Då det gäller en enskild firma uppstår inget problem eftersom bilen då registreras på personen som äger firman.

Domen gällde om anpassningsbidrag kan beviljas om bilen ägs av ett kommanditbolag. KR framhöll bl.a. följande. Som FR funnit krävs för att anpassningsbidrag ska kunna beviljas bl.a. att de grundläggande kraven för

att få bilstöd ska vara uppfyllda. Det krävs också att den försäkrade är ägare till det fordon som ska anpassas. Att ett sådant krav gäller kan bl.a. utläsas av Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2006:14) om ändring i RFV:s föreskrifter (RFFS 2004:7) om bilstöd. I 4 § föreskrifterna anges att för att kunna betala ut bidrag enligt FBF ska den bilstödsberättigade ge in kopia av avtal mellan säljaren och den bilstödsberättigade eller en faktura ställd till och skriftligen godkänd av den bilstödsberättigade. Avtalet eller fakturan ska avse inköp av fordon, anpassning av fordon eller körkortsutbildning. Enligt vägtrafikregistret har bilen köpts av den försäkrades kommanditbolag och det bolaget var registrerat som ägare till bilen bl.a. vid tidpunkten för den försäkrades ansökan om anpassningsbidrag. Eftersom den försäkrade inte var ägare till bilen var han inte berättigad till anpassningsbidrag.

Återbetalningsskyldighet enligt 52 kap. SFB

Grund- och anskaffningsbidrag, alltså inte anpassningsbidrag och bidrag till körkortsutbildning, ska betalas tillbaka om den försäkrade gör sig av med fordonet inom nio år från vilket bidraget beviljades, vilket anges i 52 kap. 23 § 1 SFB.

Fr.o.m. den 1 januari 2007 gäller att det återbetalningspliktiga beloppet ska minskas med en niondel för varje helt år som förflutit sedan bidraget betalades ut. Om det finns särskilda skäl, får den försäkrade helt eller delvis befrias från återbetalningsskyldigheten.

I KRNJ:s dom den 14 september 2007 i mål nr 545-07 (Domsnytt nr 10/2007) hade den försäkrade först sålt en bil och därefter – efter en krock – skrotat den bil som han därefter köpt. KR ansåg att då man skulle beräkna återbetalningsbeloppet skulle man vid beräkningen av hela år utgå från utbetalningen av bidraget fram till den tidpunkt då bidragsmottagaren avhände sig bilen. I detta fall utgick KR från den tidpunkt då bil nummer två skrotades dvs. i juli 2005. Försäkringskassan hade ju tidigare accepterat att han köpt en annan bil och avslutat återkravsutredningen. KR fann också att vad den försäkrade anfört – ålder (född 1983), okunskap och behov av bil – inte utgjorde särskilda skäl för att efterge återbetalningsskyldigheten.

Domen gällde återbetalningsskyldighet på grund av försäljning av bilen. Försäkringskassan betalade ut 100 000 kr i samband med köp av bil i januari 2003. Det framkom att den försäkrade hade sålt sin bil efter 4 veckor. Efter kommunikering om eventuell återbetalning köpte han en ny bil som registrerades på honom i januari 2005 och Försäkringskassan avslutade utredningen om återkrav. I januari 2006 framkom att han sedan juli 2005 inte längre var ägare till bilen. Den hade skrotats efter en bilolycka. En ny bil inköptes i februari 2006. Återkravsbeslutet fattades i februari 2006 och det hade då gått 3 år sedan bilstödet utbetalades och den försäkrade hade varit ägare till bilen under cirka 8 månader. Återbetalningsbeloppet fastställdes till två sjundedelar av det återbetalningspliktiga beloppet. LR konstaterade att den försäkrade avhändertog bilen efter 4 veckor och att han var återbetalningsskyldig med två sjundedelar av det återbetalningspliktiga beloppet, dvs. räknat från betalningstillfället till Försäkringskassans ursprungsbeslut. Den försäkrade framhöll att det borde föreligga särskilda skäl för befrielse av återkravet på grund av hans ålder, okunskap om förordningen och hans behov av bil. Han hade nu också köpt en tredje bil. KR inhämtade yttrande från Försäkringskassans huvudkontor som ansåg att det återbetalningspliktiga beloppet borde minskas utifrån tiden för utbetalning av bidraget och till dess den enskilde avhändertog fordonet. KR

konstaterade att bilstödet betalades ut den 9 januari 2003 och att den bil som Försäkringskassan accepterade som ersättningsbil skrotades den 12 juli 2005. KR fann det rimligt att bestämmelsen gavs den tolkning som FK förordat dvs. att det återbetalningspliktiga beloppet minskades med hänsyn till den tid som förflutit mellan utbetalningen av bidraget och den tidpunkt då bidragstagaren avhänt sig bilen. I detta fall skulle återkravet minskas med två sjundedelar. KR fann att skäl att befria den försäkrade från återbetalningsskyldigheten inte förelåg.

Återbetalningsskyldighet kan även föreligga enligt 108 kap. SFB.

Bilaga – Domar i översikten

Tillhörighet till bidragsgrupp m.m.	s. 7
1. KRSU:s dom den 27 juni 2005 i mål nr 361-05	s. 7
2. KRNS:s dom den 3 maj 2007 i mål nr 7988-06	s. 8
3. KRNG:s dom den 10 maj 2007 i mål 2671-06	s. 8
4. RÅ 2010 ref. 31, dom den 4 mars 2010	s. 7
5. KRNJ:s dom den 14 juni 2011 i mål nr 3511-10	s. 9
Beroende av bil/väsentligt tillskott till försörjningen	s. 9
6. RÅ 1996 not. 169 (mål nr 10108-1995 den 19 juni 1996)	s. 9
7. RÅ 1997 ref. 55 (den 21 november 1997)	s. 10
8. KRSU:s dom den 9 april 2002 i mål nr 1851-2001	s. 10
Varaktighet	s. 11
9. KRNG:s dom den 30 januari 2004 i mål nr 4492-03	s. 11, 34
10. KRNG:s dom den 18 juni 2004 i mål nr 5876-03	s. 11
11. KRNG:s dom den 11 oktober 2005 i mål nr 3227-05	s. 11
12. KRNS:s dom den 24 mars 2008 i mål nr 4002-07	s. 12
13. KRNG:s dom den 24 november 2008 i mål nr 6978-07	s. 12
14. KRSU:s dom den 26 januari 2009 i mål nr 817-08	s. 13
15. KRSU:s dom den 11 februari 2009 i mål nr 1261-08	s. 13, 28
16. KRNJ:s dom den 18 maj 2009 i mål nr 2267-08	s. 13
17. KRNS:s dom den 23 mars 2010 i mål nr 4320-09	s. 14
18. KRNG:s dom den 6 april 2011 i mål nr 2476-10	s. 14
19. KRSU:s dom den 17 mars 2011 i mål nr 2795-09	s. 14, 34
20. KRSU:s s dom den 4 oktober 2011 i mål nr 348-10	s. 15
Rörelsesvårigheter	s. 15
21. FÖD:s dom den 2 juni 1994 i mål nr 423-1993	s. 19
22. FÖD:s dom den 31 mars 1995 i mål nr 1741-1993	s. 15
23. FÖD:s dom den 22 juni 1995 i mål nr 185-1994	s. 17
24. RÅ 1995 ref 49 (den 30 oktober 1995)	s. 17
25. RÅ 1996 ref 46 (den 24 juni 1996)	s. 17
26. KRNG:s dom den 3 november 2005 i mål nr 2839-05	s. 18
27. KRNG:s dom den 3 maj 2006 i mål nr 6835-05	s. 20
28. KRNG:s dom den 30 oktober 2006 i mål nr 5799-05	s. 19
29. KRNG:s dom den 1 februari 2007 i mål nr 3882-05	s. 17
30. KRNS;s dom den 23 november 2007 i mål nr 3076-07	s. 20

31. KRNJ:s dom den 4 juli 2008 i mål nr 1435-08	s. 20
32. KRNJ:s dom den 13 maj 2009 i mål nr 223-08	s. 15
33. KRSU:s dom den 22 september 2009 i mål nr 2507-08	s. 20
34. KRSU:s dom den 25 maj 2010 i mål nr 467-09	s. 18
35. KRNG:s dom den 14 juli 2010 i mål nr 539-10	s. 16
36. KRNG:s dom den 20 december 2010 i mål nr 1397-10	s. 18, 22
37. KRNG:s dom den 14 mars 2011 i mål nr 2802-10	s. 21
38. KRNJ:s dom den 9 december 2011 i mål nr 3848-11	s. 20
39. KRNJ:s dom den 13 december 2011 i mål nr 3373-11	s. 23
40. HFD 2012 ref 34, dom den 24 maj 2012 i mål nr 3069-11	s. 21
41. KRSU:S dom den 13 september 2012 i mål nr 238-11	s. 22

Smärttillstånd **s. 24**

42. FÖD:s dom den 31 mars 1994 i mål nr 1770-1993	s. 26
43. KRNJ:s dom den 10 oktober 2005 i mål nr 1013-05	s. 24, 25
44. KRNS: s dom den 17 oktober 2006 i mål nr 113-06	s. 25
45. KRSU:s dom den 12 december 2006 i mål nr 1566-06	s. 25
46. KRNJ:s dom den 1 februari 2007 i mål 2691-06	s. 26
47. KRNS:s dom den 28 mars 2008 i mål nr 7754-07	s. 24, 26
48. KRNG:s dom den 27 april 2011 i mål nr 2757-10	s. 25
49. KRNJ:s dom en 20 september 2012 i mål nr 973-12	s. 26

Magbesvär **s. 27**

50. KRNS:s dom den 16 maj 2003 i mål nr 6609-01	s. 27
51. KRSU:s dom den 12 juli 2004 i mål nr 389-03	s. 27

Blödarsjuka **s. 28**

52. FÖD 1995:15 (dom den 13 mars 1995)	s. 28
--	-------

Överkänslighet förutom elöverkänslighet **s. 29**

53. FÖD:s dom den 11 juli 1994 i mål nr 36-1991	s. 29
54. KRNS:s dom den 1 november 2005 i mål nr 3371-05	s. 29
55. KRNG:s dom den 21 maj 2012 i mål nr 1418-11	s. 29

Elöverkänslighet **s. 30**

56. RÅ 1995 not 339 (den 13 november 1995)	s. 30
57. KRNG:s dom den 10 juni 1998 i mål nr 444-1998	s. 31
58. KRNJ:s dom den 15 maj 2002 i mål nr 2644-2001	s. 31
59. KRNG:s dom den 25 november 2002 i mål nr 2245-2001	s. 32
60. KRSU:s dom den 8 juli 2005 i mål i mål nr 3135-03	s. 31
61 och 62. KRNG meddelade den 11 juli 2007 två domar i mål nr 530-07 och mål nr 1229-07	s. 32

Psykiska besvär	s. 33
63. KRNS:s dom den 11 maj 2007 i mål nr 2982-06	s. 33
Yrsel m.m	s. 34
64. KRNG:s dom den 15 mars 2006 i mål nr 3812-05	s. 34
65. KRNG:s dom den 6 mars 2007 i mål nr 1898-06	s. 34
Hjärtsjukdom	s. 34
66. FÖD:s dom den 30 september 1993 i mål nr 1419/19:3	s. 34
Försämring	s. 35
67. FÖD:s dom den 28 december 1993 i mål nr 450-1993	s. 35
68. KRNS:s dom den 14 februari 2011 i mål nr 4210-10 och 6434-10	s. 35
Barn med funktionshinder	s. 36
69. FÖD:s mål 1993:8 (den 15 april 1993)	s. 36
70. RÅ 1995 not 330 (dom den 9 november 1995)	s. 37
71. KRSU:s dom den 22 februari 2000 i mål nr 1312-1998	s. 37
72. KRSU:s dom den 14 september 2006 i mål nr 447-08	s. 28, 40
73. KRNG:s dom den 14 mars 2007 i mål nr 2062-06	s. 38
74. KRNJ:s dom den 28 augusti 2008 i mål nr 703-08	s. 40
75. KRNG:s dom den 24 april 2009 i mål nr 4978-08	s. 37
76. KRNG:s dom den 7 juli 2009 i mål nr 152-09	s. 41
77. KRNG:s dom den 6 november 2009 i mål nr 7218-08	s. 38
78. KRNJ:s dom den 2 december 2009 i mål nr 1009-09	s. 38
79. KRNG:s dom den 14 december 2009 i mål nr 34-09	s. 39
80. KRNG:s dom den 15 januari 2010 i mål nr 2779-09	s. 40
81. KRNG:s dom den 8 februari 2010 i mål nr 5911-09	s. 40
82. KRNG:s dom den 30 juni 2010 i mål nr 7897-08	s. 39
83. KRNG:s dom den 25 mars 2011 i mål nr 947-10	s. 38
Sammanboende med barn	s. 41
84. FÖD: s mål 1993:24 (den 20 december 1993)	s. 41
85. KRSU:s dom den 26 februari 2007 i mål nr 1887-06	s. 42
7- eller 9-årsgränsen	s. 42
86. FÖD:s mål 1995:26 i dom den 22 juni 1995	s. 42
87. KRNJ:s dom den 3 juni 2008 i mål nr 1192-08	s. 43
88. KRNG:s dom den 18 november 2008 i mål nr 2980-07	s. 43
89. KRNJ:s dom den 26 november 2009 i mål nr 1018-09	s. 44
90. KRNG:s dom den 21 december 2009 i mål nr 3927-09	s. 43

Grundbidrag**s. 44**

91. KRNJ:s dom den 18 oktober 2010 i mål nr 2702-10

s. 44

Anpassningsbidrag**s. 45**

92. FÖD 1993:9, dom den 15 april 1991

s. 46

93. RÅ 2000 ref 24 (den 31 mars 2000)

s. 45

94. RÅ 2002 not 211 (mål nr 7882-2000 och nr 4779-2001)

s. 46

95. KRNS:s dom den 24 november 2004 i mål nr 42541-02

s. 24, 48

96. KRNJ:s dom den 22 december 2004 i mål nr 455-04

s. 47

97. KRNS:s dom den 11 januari 2005 i mål nr 3319-05

s. 48, 50

98. KRNG:s dom den 12 december 2005 i mål nr 1930-05

s. 48

99. KRNG:s dom den 11 maj 2007 i mål nr 2633-06

s. 47

100. KRNG:s dom den 29 maj 2007 i mål nr 7048-06

s. 49

101. KRNS: dom den 24 april 2008 i mål nr 24-08

s. 45

102. KRNJ:s dom den 3 april 2009 i mål nr 3689-08

s. 48

103. KRNS:s dom den 8 april 2009 i mål nr 2012-09

s. 47, 50

104. KRNS:s dom den 19 april 2010 i mål nr 7251-09

s. 50

105. KRNS:s dom den 14 september 2010 i mål nr 872-10

s. 50

106. KRNJ:s dom den 20 maj 2011 i mål nr 2543-10

s. 48, 50

Bilens skick och ägarförhållanden**s. 50**

107. RÅ 2005 not 127, (183-04), dom den 11 oktober 2005

s. 50

108. KRSU:s dom den 17 juli 2009 i mål nr 1131-09

s. 51

109. KRSU:s dom den 29 november 2011 i mål nr 2525-10

s. 51

Återbetalningsskyldighet enligt 52 kap SFB**s. 52**

110. KRNJ:s dom den 14 september 2007 i mål nr 545-07

s. 52

I serien Anser har följande skrifter publicerats sedan år 2005:

- 2005:1 Regeringsrättsdomar i socialförsäkringsmål januari–december 2004. En rättsfallsöversikt
- 2007:1 EU-domar
- 2010:1 Regeringsrättens domar i socialförsäkringsmål. Januari 2005–december 2009. En rättsfallsöversikt
- 2011:1 Rättsfallsöversikt – personlig assistans
- 2012:1 En analys av vissa frågor om återbetalning och eftergift. Rättsfallsöversikt
- 2012:2 Rättsfallsöversikt – personlig assistans
- 2013:1 Rättsfallsöversikt – bilstöd
- 2013:2 Regeringsrättens och Högsta förvaltningsdomstolens domar i socialförsäkringsmål. Januari 2010–september 2012. En rättsfallsöversikt